POEZIA *VECHIULUI TESTAMENT* ÎN DIORTOSIREA I.P.S. BARTOLOMEU ANANIA[1]

LUCIAN VASILE BÂGIU
Universitatea Carolină din Praga / Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia
lucian_bagiu@yahoo.com

Abstract: Valeriu Anania's literary work, laborious and constantly elaborated for half a century, proves to be only a preamble of the masterpiece, the translation of *the Bible* – a definite accomplishment of his cultural destiny. The work on the artistic word finds its peak in the supreme effort to depict the authentic expression which word gives to the Logos, through this the author tasting the divine spirit ontologically. The self-expression of the author through the artistic word is elevated and metamorphosed in God's expression, through the holy word, and thus achieving an inner self-elevation. The limits imposed by the summarising of our ample study makes us expose here Bartolomeu Valeriu Anania's working approach in only one of the books of *the Holy Bible* translated by him. The selected example can offer only a sample of the great work.
Through the translation of *the Song of All Songs* we understand the translator's polyphonic spirit. Valeriu Anania does not hesitate to express his poetical spirit abundantly, totally reconfiguring the structure of the Verse 3 of Chapter 1:

1914: „*La mirosul mirurilor tale vom alerga. Băgatu-m'a împăratul în cămara sa, bucura-ne-vom, şi ne vom veseli de tine, iubi-vom ţâţele tale mai mult decât vinul, dreptatea te-a iubit pe tine.*
To the smell of thy blessed ointment shall we run. The emperor hath taken me into his chamber, and we shall merry, we shall be joyful in thee, we shall love thy breasts more than wine, righteousness loved you" (Biblia 1914: 817).

1936: „*Răpeşte-mă, ia-mă cu tine! Hai să fugim! – Regele m-a dus în cămările sale: ne vom veseli şi ne vom bucura de tine. Îţi vom preamări dragostea mai mult decât vinul. Cine te iubeşte, după dreptate te iubeşte!*
Take me with thee! Let us elope! – The king hath taken me into his chambers; we shall be merry and we shall enjoy thee. We shall cherish thy love more than wine. Who loves thee, loves thee right!"[2] (Biblia 1992: 673).

[1] Studiul de faţă a fost publicat iniţial fragmentar sub titlul *Psalmii (traducerea Bartolomeu Valeriu Anania) între Septuaginta şi Textul Masoretic* în „Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica", 7/2006, Tom 1, Alba Iulia, 2006, p. 147-154 şi *Diortosirea „Sfintei Scripturi". Poezia „Vechiului Testament"*, în vol. *Rotonda unui suflet aprins pentru Dumnezeu şi Neam. Vox clamantis in pectore*. Tipărită cu binecuvântarea IPS Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2008, p. 71-123.

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

1977: „*4. Trage-mă după tine, să ne grăbim!/ Regele m-a introdus în cămara sa/ Vom sărbători şi ne vom bucura în tine/ Vom lăuda iubirea ta mai mult decât vinul./ Pe drept eşti iubit.*"

Draw me after thee, let us hurry!/The King hath put me into his room/ We shall celebrate and we shall rejoice in thee/ We shall praise thy love more than wine. Thou are loved rightly (Alexandru 1977: 31).

2001: „Ţinându-ne de paşii tăi/ vom alerga s'avem în răsuflare/ mireasma mirurilor tale./ Mă duse regele'n cămara lui;/ ne-om bucura, ne'om veseli de tine;/ mai aprig decât vinul îţi vom iubi alintul;/ pe drept o fac cei ce te iubesc."

Following thy steps,/ we shall run to feel thy fragrance in our senses./ The king hath taken me into his chamber;/ we shall be merry and rejoice in thee./ We shall love thy caress more than wine/ Those who love thee, are so right to do it (Bartolomeu 2001: 872).

The freedom of translation is to be noticed especially in the first three lines, the poeticism being extremely shyly rendered in all the other three previous versions, those which followed *The Septuagint* losing even the phonetic-stylistic effect of the syntagma "the smell of thy ointments" so lyrically rendered by Valeriu Anania through the even more refined "the fragrance of thy ointments", and very intuitively introducing "Following thy steps" which suggests a following into and not only to the direction indicated by the lover (an intimate significance if we consider the mystical and allegorical dimension of the text). It is certain that we are proposed an undoubtedly valuable plus of poetic expression, as compared to the prosaic "we shall run", "take me with you, let us run away" or even the difficult to accept "draw me". As for the "love of the breasts" of the chosen one, Valeriu Anania draws attention that it is about an incorrect lecture of the Hebrew Text, noticed not only by Paul Claudel, but also by the following translators of the Romanian versions, in comparison to whose "worship of love", "praise of love", Valeriu Anania prefers the more delicate "love of caress", in order to refer to, as we presume, the paternalist protecting perspective of the divinity/church towards its creature/believers. The temptation of poetisation is however performed upon a text lyrical par excellence.

Key words: Holy Bible, poeticism, Psalter Song of All Songs, The Septuagint, translation.

Cartea lui Iov, prima dintre cele cuprinse de traducător în volumul anticipativ *Poezia Vechiului Testament*, necesită o insistenţă suplimentară a demersului exegetic. *Introducerea la Iov* este în sine un text de o amplitudine superioară multora dintre celelalte *Introduceri*, şi aceasta deoarece, mai mult decât în alte cazuri, traducătorul se exercită asupra unui text considerat „... capodoperă poetică a Vechiului Testament şi una dintre cele mai tulburătoare ale literaturii universale" (Bartolomeu 2001: 553). Cu privire la paternitatea capodoperei, etern motiv de dispută – în definitiv, superfluu – al filologilor exegeţi biblici, Valeriu Anania aminteşte posibilitatea ca părţile în proză şi în versuri să fi fost redactate de doi scriitori, însă menţionează şi că o atare dezbatere este uşor caducă, apelând la un nou paralelism literar:

[2] Se va lua ca referinţă ediţia *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Societatea Biblică Interconfesională din România, 1992.

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

„Argumentele, mai ales de ordin filologic sau stilistic, nu au consistenţă. Nu poate fi exclusă însă prezumţia că autorul a preluat din tradiţia orală istoria lui Iov, pe care a amplificat-o şi a adâncit-o prin vastul său poem. Dacă Goethe a preluat din folclor tema lui Faust, iar din cartea lui Iov, textele din care şi-a construit «Prologul în cer» al celebrei sale opere, nimeni nu se gândeşte să-i alăture un autor-asociat, aşa cum lui Shakespeare nu i se contestă originalitatea prin aceea că preluase, transfigurând-o, legenda lui Hamlet" (Bartolomeu 2001: 553). Tipul acesta de discurs, cu trimiteri literare vizibil intenţionale, devenise deja un loc comun în cadrul *Introducerilor* la cărţile biblice.

Ceea ce autonomizează diortorisirea *Cărţii lui Iov* este însă posibilitatea ca spiritul artistic al traducătorului să se exercite şi concret, nu doar la nivelul exegezelor teoretice, prefaţatoare, ale textului. Lui Valeriu Anania, poet prin excelenţă vreme de peste jumătate de secol, i se oferă şansa – şi enorma responsabilitate – de a restaura caracterul eminamente liric al unui text fundamental al *Sfintei Scripturi*, text care „... este şi rămâne un poem al excelenţei literare..." (Bartolomeu 2001: 554). Programatic, traducătorul menţionează, în prima notă de subsol referitoare la poemul propriu-zis, faptul că „... versiunea de faţă îşi propune să-l tălmăcească în versuri cât mai apropiate de textul original al Septuagintei, din care păstrează cuvintele nucleice, îngăduindu-şi să adauge doar cuvinte întăritoare, menite să confere poemului valenţele prozodice ale limbii române" (Bartolomeu 2001: 557). Menţiunea era strict necesară pentru a înlătura suspiciunea principială conform căreia teologul ar fi cedat tentaţiei de a-şi exprima sinele creator-poetic. În orizontul receptării critice a demersului traducătorului se înscrie, în mod fericit, tipul de discurs favorabil. O serie de exegeţi biblici de formaţie teologică nu au ezitat să salute optima coincidenţă a personalităţii duale a lui Bartolomeu Valeriu Anania: poet şi teolog. Amintim, în acest sens, opinia extrem de sugestivă, exprimată, deopotrivă cu aplomb şi „poezie", de către Pr. Conf. Dr. Ioan Chirilă, care se referea la volumul *Poezia Vechiului Testament*: „Tot aşa şi cu textul prezentei colecţii de poetică şi naraţiune biblică; ea reflectă forma cuvântului tocmai dintr'o acţiune de izvodire a sensului cât mai apropiat de cel genuin. De aceea, om sub vremuri fiind, cuvântul se rostogoleşte, se poticneşte de minte şi răsare cu sens primar numai şi numai din inimă. Şi atunci el cântă pentru cei de jos frumuseţile cele de sus şi nespus de armonice" (Chirilă 2001: 121). Practic, marele aport al traducătorului-poet este acela de a configura aspectul prozodic al unui text eminamente poetic şi liric, dar care, până în acel moment, fusese tradus sub aspect pur narativ. Valeriu Anania împarte versetele în... versuri, demers ce nu ar fi putut fi realizat cu succes decât de către un exersat spirit poetic.

Abandonarea tradiţionalei forme narative şi reconfigurarea conţinutului în versuri, revizuire de aparentă pură expresie, se circumscrie însă unei restaurări de fond: „Lirica biblică este o culme a rostuirii cuvântului revelat în structurile liturghiei veşnice. Este matricea adunării noastre din risipire. Şi iată de ce. Când auzim mărturia narată a vremilor trecute, mintea o iscodeşte şi ne iscodeşte, când auzim cântul revelaţiei, inima se cucereşte de har şi duhul omului se linişteşte ca

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

dar" (Chirilă 2001: 121). Altfel spus, autenticitatea revelaţiei întru cuvântul divin al *Scripturii* nu se poate realiza decât prin intermediul formei adecvate, a prozodiei. Pentru a releva revizuirea profundă pe care poetul diortositor a înfăptuit-o asupra *Cărţii lui Iov*, vom cita, în paralel, pasaje ale ediţiilor din 1914 (*Septuaginta* ca naraţiune), 1936 (*Textul Masoretic*, narativ) şi 2001 (*Septuaginta* versificată). Alegem, întru exemplificare, fragmente care încorporează şi sintagme funciare lui Valeriu Anania. Astfel, *Capitolul 37*:

1914: „*Şi aceasta s'a spăimântat inima mea şi s'a mişcat din locul său./ 2. Ascultă, auzi întru iuţimea mâniei Domnului, şi cercetarea din rostul lui va ieşi./ (...)/ 10. Şi din suflarea celui Tare gheaţă, şi cârmuieşte apa cum îi este vocea./ 11. El sparge norii prin scurgere, şi lumina sa împrăştie negura*" (Biblia 1914: 674).

1936: „*Şi din pricina aceasta inima mea se zbuciumă şi se zbate din locul ei./ 2. Ascultaţi bubuitul glasului Său şi tunetul care iese din gura Sa./ (...)/ 10. La suflarea lui Dumnezeu se îngheaţă ghiaţa şi întinderea apelor se face sloi./ 11. El umple norii cu apă şi din întunecimea furtunii sloboade fulgerele*" (Biblia 1992).

2001: „*Da, inima din mine sub cer s'a scuturat/ şi-a curs din locul ei. / 2. Auzi, ascultă'n iureş a Domnului mânie,/ cum cercetarea-I iese din gură ca un tunet./ (...) / 10. Suflarea Celui-Tare preface apa'n gheaţă,/ El cârmuieşte apa precum Îi este voia;/ 11. şi norul se prelinge ungând pe cel ales,/ lumina lui pătrunde prin ceaţă, risipind-o*" (Bartolomeu 2001: 605).

Faţă de ediţia sinodală a anului 1936, versiunea lui Bartolomeu Valeriu Anania reinstaurează, din punct de vedere strict lingvistic, certitudinea asupra instanţei care „tună" în primele două versete: promotorul acţiunii este Dumnezeu, nu glasul inimii... Pr. Conf. Dr. Ioan Chirilă consideră că versiunea actualizată „.. atrage sufletul spre un timp de mister, spre misterul iniţiatic...", iar „... versul se apropie de ritmul shakespearian şi de melosul doinei..." (Chirilă 2001: 121). Faţă de versiunea masoretică narativă, cea versificată reinstaurează termenul „cercetarea", preferat banalului „tunet", dar primul verset este esenţialmente revizuit pentru a i se conferi o muzicalitate prozodică, accentuat lirică, de un dramatism infinit superior celorlalte versiuni. Inima nu se „spăimântă" sau „zbuciumă" din locul ei, ci „sub cer se scutură şi curge de la locul ei", sugestivitate extremă a unui proces ce instaurează existenţa într-o precaritate a supra-vieţuirii. „Curgerea din cer a inimii", metaforă preferată de Bartolomeu Valeriu Anania, sugerează, eminamente liric, pericolul îndepărtării inimii (a se citi vieţii, iubirii) de însăşi matricea apriorică a vieţii şi a iubirii universale, instanţa „uranică", divinitatea. Omul se pierde pe sine înstrăinându-se de Dumnezeu, idee mult mai fericit exprimată de versiunea versificată, revizuită, a traducerii lui Anania. În ceea ce priveşte ultimele două versete, constatăm aspectul extrem de prozaic al traducerii după *Textul Masoretic*, stilul fiind extrem de sobru, cenzurat. Prin comparaţie, cele două versiuni după *Septuaginta* au un cert plus de lirism, versiunea versificată a lui Anania metaforizând, arborescent, construcţia. Cu referire la versul „şi norul se prelinge ungând pe cel ales", construcţie poetică proprie traducătorului, autorul îşi motivează opţiunea într-o notă de subsol: „Asocierea, aproape suprarealistă, dintre «norul» care, de obicei, udă prin ploaie, verbul «a aplica un unguent» şi adjectivul substantivizat «alesul» sau

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

«cel ales» poate constitui o referire la norul care l-a «uns» pe Moise ca ales al lui Dumnezeu. Textul capătă astfel o dimensiune duhovnicească" (Bartolomeu 2001: 605). Relevând că doar ediţia din 1914, desigur, are o vagă sugestie asemănătoare, prin sintagma „sparge norii prin scurgere", ne vedem nevoiţi a constata că Valeriu Anania îşi asumă, uneori, libertăţi considerabile în exprimarea poetică. Metafora, superbă stilistic, este construită pornind de la – sau chiar motivându-se prin – o *speculaţie* teologică, o opinie pur personală, o teologumenă. „Dimensiunea duhovnicească" a textului *literar* există, într-o atare interpretare, strict dacă acordăm credit *şi* teologului, nu *doar* poetului... Dincolo de toate polemicile (cordiale), rămâne emoţia estetică – eventual şi mistică – a unei formulări funciare *artistului*.

Un alt exemplu de poetizare metaforică întru o mai mare sugestivitate îl oferă versetul 11 al *Capitolului 22*:

1914: „*Lumina ţi s'a întors întru întuneric, şi dormind tu, te-a acoperit apa*" (Biblia 1914: 662).
1936: „*Lumina s-a stins pentru tine şi nu mai vezi şi o apă revărsată te-a dat la fund*" (Biblia 1992: 549).
2001: „*Lumina de-altădată acum ţi-e întuneric,/ şi somnul tău de noapte se-acoperă de apă*" (Bartolomeu 2001: 585).

Remarca ce poate fi instituită ca funciară ediţiei după *Textul Masoretic* este aspectul extrem de sobru al frazei, o exprimare severă, frustă, necizelată, anticalofilă, fără însă a obţine efecte notabile din partea receptorului versetului. Eventual creează o imagistică plastică, superficială, exterioară semnificaţiei intime. Utilizând teoria behaviorismului lingvistic, pentru un lector neavizat cuvintele vor constitui stimuli ce vor determina ca reacţie imagini prozaice şi derizorii: cititorul îşi poate imagina că cineva i-a stins lumina subiectului, eventual printr-o operaţie mecanică la întrerupător – sau la lumânare, dacă încadrăm „intriga" în contextul socio-temporal al diegezei. Rezultatul pragmatic l-ar constitui incapacitatea pupilei de a se adapta universului nocturn, iar punctul culminant, apoteotic, ar fi reprezentat de intruziunea spectaculoasă a unui stăvilar ce irumpe înecând definitiv opţiunea eroului pentru lumină – sau întuneric. Ediţia din 1936 este deficitară întru relevarea unei autentice revelaţii, întru declanşarea unui real exerciţiu spiritual. Traducerea narativă după *Septuaginta* oferă sugestii infinit superioare, lucrate însă în filigran în tălmăcirea versificată a lui Bartolomeu Valeriu Anania. Metafora poetică se concentrează îndeosebi asupra versului secund, în care subiectul nu este nici „dat la fund de o apă revărsată", nici „acoperit de apă, în somn", ci însuşi somnul este acoperit de apă. Nuanţele ţin de subtilitatea şi de rafinamentul reperelor culturale profesate, după cum artistul înţelege a indica în nota de subsol: „În simbolistică onirică apa înseamnă necazuri, nenorociri, deprimare" (Bartolomeu 2001: 585). De vreme ce simbolistica apei ţine, în context, de auspiciile de rău augur, devine astfel evident că orice altă expresie este neavenită, în afara metaforei somnului – inconştientului – agresat de universul acvatic. Asupra sinelui (întunericului, somnului, inconştientului) nu îşi mai exercită cenzura şi influenţa pozitiv-modelatoare supra-eul (lumina, trezvia, conştiinţa), remarcabilă expresie a

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

metamorfozării făgăduinţei în tăgadă, în deplină concordanţă cu ceea ce Elifaz dorea a-i sugera „proscrisului" Iov. Însă, pentru toate acestea, teologiei îi era necesar aportul poeziei. Din fericire, în cazuri rarisime, acestea se dovedesc confine. Este vorba, desigur, de autorul *Cărţii lui Iov*, al cărui mesaj, teologic şi estetic, ar fi rămas suspendat între emiţător şi receptor în absenţa traducătorului poet Bartolomeu Valeriu Anania, deţinător al codului dual.

Metafore poetice preferate – şi create – de Bartolomeu Valeriu Anania se regăsesc în tot cuprinsul *Cărţii lui Iov*, din dorinţa de a restaura caracterul originar al textului, acela de suite de ode, cărora narativitatea prozaică trebuie să le fi fost improprie. *Capitolul 30*, prin versetul 16, oferă un alt exemplu:

1914: „*16. Şi acum îmi iese sufletul, şi mă ţin pre mine zilele durerilor*" (Biblia 1914: 668).
1936: „*Şi acum sufletul meu se topeşte în mine, zile de amărăciune mă cuprind*" (Biblia 1992: 554).
2001: „*Şi-acum păraie calde mi-i sufletul pe chip/ şi'n zile de durere mă ţine înzilirea*" (Bartolomeu 2001: 594).

Traducătorul notează deopotrivă literalitatea originară, precum şi sensul acesteia, în lumina cărora preferinţa sa poate fi supusă unei critici obiective: „Literal: «sufletul meu se revarsă asupră-mi»; metaforă pentru «a plânge», «a vărsa lacrimi»" (Bartolomeu 2001: 594). În lumina notei filologice, traducerea lui Valeriu Anania se impune ca optimă, atât în raport cu literalitatea, cât şi cu metaforicul sugerate de *Septuaginta*. Versiunea după *Textul Masoretic*, surprinzător poetică în acest caz, sugerează însă exact contrariul semnificaţiei originare: un suflet care „se topeşte" în sinele subiectului pare a fi o entitate pe cale de a se stinge steril, pe când un suflet care e „păraie pe chip" denotă o irumpere, o revărsare fecundă, un prea-plin interior ce se manifestă necenzurat, genuin. Diferenţă enormă de viziune, nu doar poetică.

În alte cazuri Bartolomeu corectează chiar tălmăcirile anterioare din *Septuaginta*, prin reintroducerea unor formulări „epurate" de ediţia intermediară. Astfel, *capitolul 32*, versetul 11:

1914: „*11. Băgaţi în urechi graiurile mele, că voiu grăi de veţi asculta; până când vă priciţi cuvintele?*" (Biblia 1914: 670).
1936: „*11. Iată, am așteptat cuvintele voastre, am stat cu urechea ațintită la judecățile voastre, pe când voi vă căutați ce aveați de spus*" (Biblia 1992: 556).
2001: „*11. să-mi fiţi auz în graiuri, ca'n grai să m'ascultaţi./ Eu v'ascultai voroava, dar pân' la mintea voastră,/ adică până unde e sfadă de cuvinte*" (Bartolomeu 2001: 598).

Traducătorul precizează, cu referire la versul „Eu v'ascultai voroava, dar pân' la mintea voastră": „Formulare proprie Septuagintei. Acest vers se află numai în Codicii Alexandrinus şi Venetus. Îl încorporează Biblia lui Şerban, nu însă şi cea din 1914. Ediţia Rahlfs îl notează în subsol" (Bartolomeu 2001: 598). Exemplul relevă demersul antinomic profesat de Bartolomeu: pe de o parte, înnoitor, de actualizare a limbii, prin renunţarea la arhaicul „a prici" (care altfel avea o rezonanţă stilistică remarcabilă), fiindu-i preferat popularul „sfadă"; pe de altă parte, restaurarea originarului, prin reintroducerea unui pasaj utilizat iniţial – şi primordial, în limba

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

română – de către ediţia prototip. Spiritul artistic se relevă a fi mereu atent şi sever subsumat rigorii ştiinţifice, autenticităţii exhaustive a revizuirii.

Un ultim aspect pe care am dori să-l relevăm, în ceea ce priveşte *atitudinea* traducătorului faţă de textul revizuit, se referă la constanta delectare a lui Bartolomeu Valeriu Anania în a evidenţia pasajele ironice ale *Cărţii lui Iov*, remarcabile în contextul unei opere sumbre, grave, sobre; deconcertante când acestea aparţin vocii... divine. Prin aceste amănunte nespecifice autorul amplului poem dovedeşte şi un remarcabil de subtil simţ al umorului, trăsătură literară laică, inserată, totuşi, într-un text cu profunde conotaţii teologice. Sugerând că divinitatea are simţul umorului, ba chiar îl şi utilizează în mod repetat, autorul *Cărţii lui Iov* şi traducătorul critic al acesteia pot rezolva, în parte, şi eterna – dar şi superflua – dispută cu privire la zâmbetul (sau râsul) neprecizat explicit ca fiind exprimat de către Mântuitor. Avanpremieră a celei de-a două cărţi, pierdute, a lui Aristotel, pare a fi însuşi textul sfânt, în care Dumnezeu este surprins „folosind imagini strivitoare, ce se succedă ca o cascadă de fulgere, recurgând deseori la un limbaj al ironiei divine şi al verdictului fără replică..." (Bartolomeu 2001: 552). *Capitolul 38*, amintit anterior, oferă şi un indubitabil exemplu în acest sens, prin versetul 21, în contextul unui amplu cuvânt al lui Dumnezeu către Iov, prin care instanţa divină îl admonestează neechivoc pe muritor: „*18. Aflat-ai tu lăţimea pământului sub cer?,/ hai, spune, câtă, cum e?,/ 19. şi unde-i ţara'n care se ghemuie lumina?/ dar bezna, ce loc are?/ 20. de le cunoşti hotarul,/ hai, du-Mă tu de mână la'ncheietura lor!/ 21. Le ştii?, că doar pe-atuncia erai şi tu născut,/ şi-al anilor tăi număr îl ştii cât e de mare...*" (Bartolomeu 2001: 607). Replica divinităţii oscilează între umor şi ironie, fără a atinge, însă, niciodată, sarcasmul, satira. Umorul, definit ca atitudine critică generată de o contemplare binevoitoare a obiectului, datorită aplicării corectivelor unor carenţe uşor sesizabile, este folosit de către Dumnezeu cu accente ironice, ironia fiind definită ca modalitate prin care subiectul dezvăluie voalat carenţele obiectului supus criticii, ţintind orgoliul uman tradus în certitudinea celor mai vulnerabile stări ale individului. Ironia este critică, dar cu intensitate pozitivă, având convingerea posibilităţii corectării viciilor. Umorul şi ironia subiectului divin sunt o expresie a dragostei acestuia pentru obiectul uman, forma de manifestare a dragostei argumentând că nu doar naturii umane îi este specific comicul, ci şi instanţei care a creat-o după chipul şi asemănarea sa. Oricum, intruziunea ironiei divine instituie o detensionare a textului altfel deosebit de grav al *Cărţii lui Iov*, element de atelier literar ce ar fi fost intuit şi folosit doar de un *scriitor* de mare artă.

Valeriu Anania aminteşte o altă posibilitate de expresie a ironiei divine în cazul *Capitolului 40*, în al cărui verset 7, repetat ca atare de Dumnezeu din *Capitolul 38* (versetul 3), divinitatea pare a reitera atitudinea binevoitor critică faţă de Iov: „*Nu! Strângeţi bărbăteşte mijlocul în cingătoare:/ Eu întrebări voi pune, iar tu ai să-Mi răspunzi"* (Bartolomeu 2001: 610). Evident, întrebările pe care Dumnezeu le adresează lui Iov sunt retorice, întrec puterea de judecată a acestuia şi rămân programatic fără răspuns. Invitaţia la dialog a divinităţii, însoţită de sugestia prealabilă a „strângerii mijlocului în cingătoare", este o atitudine plină de comic, similară aceleia a unui

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

părinte ce se adresează copilului viteaz ce porneşte la război cu o sabie de jucărie... Spiritul „laic", mucalit, al scriiturii este prezent şi în adresarea lui Iov către Ţofar din Naamah, amănunt menţionat ca atare de Bartolomeu: „*Nu'ncape îndoială că voi sunteţi poporul/ şi că înţelepciunea se va sfârşi cu voi!...*" (12, 2, Bartolomeu 2001: 570). Relevarea acestor intruziuni pline de culoare într-un text altfel constant monocolor probează ampla deschidere culturală, intelectuală, atât a traducătorului cât şi, datorită menţiunilor sale, a autorului textului sfânt. În lipsa fericitei coincidenţe a personalităţii duale a lui Bartolomeu Valeriu Anania asemenea amănunte, semnificative, ar fi fost ignorate.

Introducere la Psalmi poate fi privită ca „arta poetică" a tălmăcitorului *Sfintei Scripturi*. Vom afla aici cele mai autentice declaraţii de adeziune la o anumită estetică relevată ca funciară unei părţi considerabile a *Vechiului Testament*: „Nu mai puţin de o treime din Vechiul Testament este alcătuită din texte poetice" (Bartolomeu 2001: 614). Printre acestea se numără şi blestemele deuteronomice, despre care Bartolomeu nu uită să menţioneze: „... *a căror expresivitate literară şi-a găsit rezonanţă în nu mai puţin faimoasele „Blesteme" din opera lui Tudor Arghezi"* (Bartolomeu 2001: 614). De altfel, Tudor Arghezi este reamintit în ampla *Introducere* în contextul în care traducătorul evocă solitudinea ontologică în care se regăseşte psalmistul: „Poetul se pomeneşte înconjurat de pustiu şi tăcere, aşa cum, peste veacuri, va exclama Arghezi, tot într'un Psalm:/ «*Tare sunt singur, Doamne, şi pieziş!*»/. Dacă acesta preferă metafora copacului uitat în pustie, David evocă o singurătate care, totuşi, e înzestrată cu suflare, ceea ce-i conferă o mai puternică tensiune poetică: / «*Devenisem asemenea pelicanului pustiei,/ ajuns-am ca o bufniţă pe o casă dărăpănată;/ în priveghiul meu sunt ca o vrăbiuţă/ singuratică pe acoperiş.*» (101, 6-7)" (Bartolomeu 2001: 618). De asemenea, în contextul în care se referă „frumuseţea poeziei" hărăzită psalmistului David de către divinitate, Valeriu Anania află o nouă corespondenţă în lirica argheziană: „... «Domnul e tăria mea şi cântecul meu» (117, 4),/ un sentiment care-l face chiar şi pe orgoliosul Arghezi să exclame într'unul din Psalmii săi:/ «Doamne, izvorul meu şi cântecele mele!»" (Bartolomeu 2001: 619). Traducătorul nu îl va uita pe magistrul său poetic nici în contextul notelor de subsol, în care, pentru explicarea filologică şi teologică a unei opţiuni a tălmăcirii, apelul final relevant se doreşte a fi tot citarea versurilor argheziene, înţelese ca reper şi fundament decisiv al propriei argumentaţii: „«gândul lăuntric» încearcă să-l traducă pe *entýmonios*=«ceea ce pui la inimă», rudă cu verbul *enthyméonai*=«a reflecta», «a întreţine un gând», ambele fiind contrase din *enthymós*=«în suflet», «în inimă», «în inteligenţă». Dumnezeu poate fi lăudat şi fără cuvinte sau gesturi, numai în forul interior al omului, în stricta sa intimitate (de pildă la Arghezi: «Rugăciunea mea e gândul»; «ruga mea e fără cuvinte»)" (Bartolomeu 2001: 700). Valeriu Anania se referise, în acest caz, la *Psalmul 75*, în al cărui verset 10 preferă construcţia inedită „gândul lăuntric", în raport cu mai banalele „gândirea" (Biblia 1914: 726) sau „gândul" (Biblia 1992: 600) ale ediţiilor anterioare.

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

De asemenea, versetul 54 al *Psalmului 118* (cel mai elaborat al Psaltirei) îi prilejuieşte o remarcă pasageră, care, de data aceasta, nu se constituie nici măcar în argument circumstanţial al vreunei expuneri, ci pur şi simplu traducătorul consideră indicat a releva o nouă relaţionare între lirica biblică şi cea modernă. „*Îndreptările Tale erau cântecele mele*" (118, 54, Bartolomeu 2001: 756) determină observaţia: „Un ecou al acestui stih poate fi întâlnit la Arghezi: «Doamne, izvorul meu şi cântecele mele!» (*Psalm*)" (Bartolomeu 2001: 756). De menţionat că Valeriu Anania apropie deliberat expresia psalmului biblic de cea a psalmului arghezian, prin opţiunea pentru sintagma „cântecele mele", diferită de anterioarele „lăudate erau de mine" (Biblia 1914: 755) şi „cântate erau de mine" (Biblia 1992: 624). Mai inedită este, poate, trimiterea, repetată, în notele de subsol, la Pascal, când comentează cel mai dezvoltat psalm biblic, 118: „Textul însă, ca atare, e o expresie maximă a evlaviei, dar şi a meditaţiei asupra vieţii şi a sfârşitului, ceea ce-l făcea pe Pascal să-l aibă la inimă" (Bartolomeu 2001: 753). Versetul 36, „*Pleacă-mi inima spre mărturiile Tale*" (Bartolomeu 2001: 755), determină o parafrazare a lui Apolinarie de Laodiceea, dar şi a „ortodoxului" cugetător modern: „Pe de altă parte, oprindu-se asupra acestui verset, Pascal (tocmai el, cel pururea însetat de înţelegere!) notează: Nu vă miraţi când vedeţi oameni simpli crezând fără să priceapă; Dumnezeu este Acela care le pleacă inimile spre credinţă" (Bartolomeu 2001: 755). Remarcabil demersul constant al tălmăcitorului de a afla „vasele comunicante" dintre literatura de cult şi cea cultă (sau filosofia modernă), niciuneia dintre acestea nerezervându-i-se un statut preferenţial, ci fiind privite în strânsă interdeterminare, două faţete ale unei paradigme comune.

Bartolomeu Valeriu Anania este pe deplin conştient şi responsabil în a exprima, programatic, faptul că arta şi religia au coexistat de la începuturile absolute ale omenirii. Afirmaţia, oarecum nonconformistă în cuprinsul textului creştin fundamental, este însă nuanţată prin aceea că Bartolomeu Valeriu Anania consideră că arta s-a aflat, de la momentul zero al existenţei omului primitiv/primar, nu într-o relaţie de complementaritate cu religia, ci ca o modalitate de manifestare, de mărturisire şi de celebrare a sacrului. În funcţie de această viziune Valeriu Anania nu doar prefaţează analiza psalmilor biblici, ci îşi şi profesează întreg harul său artistic, îndeosebi spiritul poetic: „Dacă omul dintotdeauna şi-a simţit lăuntrul adiat de fiorul sacru, avem toate motivele să credem că nici adierile artei nu i-au fost străine. (...) Şi dacă arta I-a fost adusă Dumnezeirii ca o jertfă bineplăcută, din tot ceea ce omul credea că are mai bun, atunci poezia psalmilor nu este altceva decât teologia în starea ei de graţie muzicală" (Bartolomeu 2001: 614). De pe aceste poziţii prealabile traducătorul se va strădui, în notele explicative ale psalmilor revizuiţi, să releve lectorului nu graţia muzicală – o făcuse intrinsec prin traducerea acestora – ci teologia din spatele esteticului. Poezia vorbeşte de la sine, teologia se cere explicată...

Ceea ce constituia structurile prozodice ebraice nu este deloc similar cu accepţiunea ulterioară, comună, tradiţională, a artei poetice. Pe de o parte, specificul oarecum bizar al prozodiei ebraice a determinat imposibilitatea ca poezia *Scripturilor*

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

să fi fost tradusă adecvat, într-un paralelism al similitudinii, de către vreuna dintre versiunile succesive ale *Vechiului Testament*: *Septuaginta* (greaca veche), *Vulgata* (latina clasică), *Textul Masoretic* (ebraica „vocalizată"), şi, de aici, în niciuna dintre traducerile sau revizuirile ulterioare, în diverse limbi naţionale. Practic nicio versiune a Bibliei, de mai bine de două milenii, nu a reuşit să restaureze originarul poetic al textului sfânt. Pe de altă parte, tălmăcitorul constată cu versatilitatea artistului experimentat: „... *absenţa rimei silabice în favoarea unei rime a gândirii, precum şi lipsa ritmului prozodic în favoarea ritmului interior conferă poeziei psalmilor o notă de surprinzătoare modernitate*" (Bartolomeu 2001: 615). A se reţine ideea postmodernismului anticipat de antichitate, dar mai ales constatarea vocii unui artist ce aparţine circumstanţial epocii postmoderne, dar care se recomandă ca adept al... clasicismului, al tradiţiei, al întoarcerii la valorile monadice imuabile. O alchimie ce instituie premisele unei împlinite restaurări a rimei gândirii şi a ritmului interior al poeziei primordiale... Bartolomeu Valeriu Anania îşi va organiza demersul de restaurare a prozodiei psalmilor ebraici în funcţie de singurul reper pe care îl are la dispoziţie: principiul fundamental al acestei compoziţii poetice, paralelismul stihurilor, înţeles ca paralelism al gândirii în două sau trei versuri succesive. După acest principiu traducătorul va împărţi versetele în versuri, ritmul interior şi rima gândirii fiindu-i sugerate de cei şaizeci de ani în care profesase el însuşi *poieinul*, propria artă poetică, dar şi de finalitatea liturgică a versurilor: „Poetul îşi dă aici întreaga măsură a valorii şi a experienţei sale. Mai ales în ceea ce priveşte traducerea *Psalmilor*, noua versiune lasă impresia că este gândită nu numai pentru cel ce o citeşte, ci şi, deopotrivă, pentru cel ce o aude. De aceea, sugestia oarecum timidă din notiţa de pe coperta interioară că textul acestei versiuni a Psalmilor «poate fi folosit şi în cult» (*Psaltirea*, Editura Arhidiecezana Cluj, 1998, p. 2) ni se pare mai mult decât justificată" (Mihoc 2001: 105). Practic traducătorul are în vedere accentuarea ultimului cuvânt al versului şi pauza imediat ulterioară. Luăm ca exemplu comparativ *Psalmul 32*, versetul 1 şi *Psalmul 131*, 3-5:

1914: „*Bucuraţi-vă dreptţilor întru Domnul; celor drepţi li se cuvine lauda"* (Biblia 1914: 698).
1936: „*Bucurați-vă, dreptților; celor drepți li se cuvine laudă"* (Biblia 1992: 578).
2001: „*Bucurați-vă, dreptților, întru Domnul!/ celor drepți li se cuvine laudă"* (Bartolomeu 2001: 650).

1914: „*3. De voiu intra în locaşurile casei mele, de mă voiu sui pre patul aşternutului meu./ 4. De voiu da somn ochilor mei, şi genelor mele dormitare./ 5. Şi odihnă tâmplelor mele, până ce voiu afla locul Domnului, lăcaşul Dumnezeului lui Iacov"* (Biblia 1914: 761).
1936: „*3. Nu voi intra în locaşul casei mele, nu mă voi sui pe patul meu de odihnă,/ 4. Nu voi da somn ochilor mei şi genelor mele dormitare şi odihnă tâmplelor mele,/ 5. Până ce nu voi afla loc Domnului, locaş Dumnezeului lui Iacob"* (Biblia 1992: 629).
2001: „*3. Nu voi intra în sălaşul casei mele,/ nu mă voi sui în patul culcuşului meu,/ 4. nu voi da somn ochilor mei/ şi nici genelor mele dormitare/ 5. până nu-i voi afla un loc Domnului,/ un locaş Dumnezeului lui Iacob"* (Bartolomeu 2001: 769).

Observaţiile care se impun ţin nu atât de o revizuire drastică a traducerii, foarte asemănătoare cu cele anterioare, în acest caz îndeosebi cu cea din 1936. Frapant

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

devine însă, în cazul „aranjării în pagină" instituite de Bartolomeu Valeriu Anania, în primul rând paralelismul stihurilor, dar şi facilitatea lecturării, memorizării şi incantării liturgice a versurilor. Fără excepţie tălmăcitorul a aflat cu acurateţe cuvântul ultim al stihului, cel care necesită accentul final şi pauza, precum şi aranjarea lexemelor astfel încât ideea din primul vers să fie reluată fidel în cel de-al doilea sau al treilea.

Cu referire la paralelismul specific psalmilor ebraici, traducătorul oferă în *Introducere* exemple multiple. Le vom releva comparativ cu ediţiile anterioare. Paralelismul sinonimic, în care se încadrează şi exemplele anterioare, consta în repetarea ideii în cel de-al doilea stih, printr-o altă formulare. *Psalmul 2*, 1 şi *Psalmul 18*, 1:

1914: „*Pentruce s'au întărâtat neamurile şi noroadele au cugetat cele deşarte?*" (Biblia 1914: 681).
1936: „*Pentru ce s-au întărâtat neamurile şi popoarele au cugetat deşertăciuni?*" (Biblia 1992: 565).
2001: „*De ce oare s'au întărâtat neamurile/ şi de ce'n deşert au cugetat popoarele?*" (Bartolomeu 2001: 621).

1914: „*Cerurile spun slava lui Dumnezeu, şi facerea lui o vesteşte tăria"* (Biblia 1914: 690).
1936: „*Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi facerea mâinilor Lui o vesteşte tăria"* (Biblia 1992: 573).
2001: „*Cerurile povestesc mărirea lui Dumnezeu/ şi facerea mâinilor lui o vesteşte tăria!*" (Bartolomeu 2001: 637).

Paralelismul antitetic punea cele două stihuri în opoziţie sau în contradicţie a „ritmului gândirii". *Psalmul 1*, 6 şi *Psalmul 19*, 8:

1914: „*Că ştie Domnul calea dreptilor şi calea necredincioşilor va pieri"* (Biblia 1914: 681).
1936: „*Că ştie Domnul calea dreptilor, iar calea necredincioşilor va pieri"* (Biblia 1992: 565).
2001: „*Că Domnul cunoaşte calea dreptilor,/ iar calea necredincioşilor va pieri"* (Bartolomeu 2001: 621).

1914: „*8. Aceştia în căruţe şi aceştia pre cai, iar noi numele Domnului Dumnezeului nostru vom chema./ 9. Aceştia s'au împiedicat şi au căzut, iar noi ne-am sculat şi ne-am îndreptat"* (Biblia 1914: 691).
1936: „*8. Unii se laudă cu căruţele lor, alţii cu caii lor, iar noi ne lăudăm cu numele Domnului Dumnezeul nostru./ 9. Aceştia s-au împiedicat şi au căzut, iar noi ne-am sculat şi ne-am îndreptat"* (Biblia 1992: 573).
2001: „*7. Cei de-acolo în care de luptă, cei de dincolo în cai,/ dar noi întru numele Domnului Dumnezeului nostru ne vom încrede! / 8. Ei s'au împiedicat şi au căzut,/ dar noi ne-am ridicat şi drepţi am stat"* (Bartolomeu 2001: 638).

Bartolomeu Valeriu Anania exemplifică, de asemenea, paralelismul sintetic sau formal, în care cel de-al doilea stih preia ideea primului şi o transmite celor următoare, amplificând-o, astfel paralelismele sinonimice şi antitetice fiind îngemănate. *Psalmul 13*, 1-2:

1914: „*Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu. Stricatu-s'au şi urâţi s'au făcut întru meşteşuguri: nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul./ 2. Domnul din cer au privit*

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

preste fiii oamenilor, ca să vază de este cel ce înțelege, sau cel ce caută pre Dumnezeu" (Biblia 1914: 687).

1936: „*Zis-a cel nebun în inima sa: «nu este Dumnezeu!». Stricatu-s-au oamenii și urâți s-au făcut întru îndeletnicirile lor. Nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul./ 2. Domnul din cer a privit peste fiii oamenilor, să vadă de este cel ce înțelege, sau cel ce caută pe Dumnezeu"* (Biblia 1992: 569).

2001: „*Zis-a cel nebun întru inima sa: «Nu este Dumnezeu!»/ Stricați au devenit și urâți s'au făcut întru căile lor,/ nu-i nimeni care să facă binele, nu, nici măcar unul nu este./ 2. Din cer S'a aplecat Domnul spre fiii oamenilor/ să vadă dacă este cineva care'nțelege sau cel care-L urmează pe Dumnezeu"* (Bartolomeu 2001: 631).

Traducătorul respinge acuza de versificare gratuită a Psalmilor, considerând sintagma „Psaltirea versificată" un pleonasm, prin aceea că oricum psalmii ebraici erau versificaţi în variantă primară (de altfel, pe chiar autorul prezumtiv al unora dintre psalmi, David, Anania îl consideră *poeta nascitur*): „... ediţia de faţă nu face decât să restaureze arhitectura lor originară, aşa cum se află în textul Septuagintei" (Bartolomeu 2001: 615). În lumina exemplelor anterioare ne vedem nevoiţi a-i acorda deplină dreptate şi credit spiritului artistic contemporan surprins într-o paradoxală pledoarie pentru autenticitatea originarului estetic al textului sacru. Vom releva, în cele ce urmează, câteva dintre opţiunile metaforice sau dintre opiniile artistice exprimate de poetul tălmăcitor cu referire la „materialul" asupra căruia şi-a exercitat plenar deopotrivă erudiţia, credinţa şi harul.

Psalmul 138 îi oferă lui Valeriu Anania oportunitatea de a afla dacă nu un numitor comun, cel puţin o similitudine a paralelismului, păstrând dimensiunile, între creaţia divină şi cea artistică, între Dumnezeu şi artist: „Chiar înainte de a se naşte, în timp ce se dezvoltă în pântecele maicii sale, omul e perceput de către Creator ca fiinţă desăvârşită, aşa cum artistul, în timp ce-şi creionează opera, o vede completă, în stadiul ei final" (Bartolomeu 2001: 617). Relevarea acestei concepţii estetice, ebraică prin raportare la psalmi, ce va deveni însă un loc comun al părinţilor creştinismului, este determinată, la Valeriu Anania, de un vers al versetului 16: „eram în devenire, Tu m'ai văzut întreg" (Bartolomeu 2001: 775). Într-o notă de subsol traducătorul aminteşte tălmăcirea literală a sintagmei din greaca veche a *Septuagintei*: „Ochii Tăi mi-au văzut fiinţa când ea era încă neterminată" (Bartolomeu 2001: 775). Prin raportare la ediţiile anterioare, se constată că Valeriu Anania s-a străduit, în cazul de faţă, să păstreze cât mai mult sensul literal, în antecedente relativ ambiguizat: 1914: „*15. Cel nelucrat al meu l-au văzut ochii tăi...*" (Bartolomeu 2001: 765); 1936: „*16. Cele nelucrate ale mele le-au văzut ochii Tăi...*" (Bartolomeu 2001: 632). Literalitatea nu este însă întâmplătoare, Valeriu Anania nu face decât să amplifice expresia biblică a unei concepţii în funcţie de care îşi crease anterior bună parte a propriei poezii, a cărei temă obsedant recurentă este aceea a genezei, a antefacerii, a monadei virtuale.

Un verb metaforizant preferat de traducător ediţiilor anterioare şi folosit frecvent în tălmăcirea psalmilor este „a îmbăta". Luăm ca exemplu edificator *Psalmul 22*:

BDD-A19623 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

1914: „*7. Uns-ai cu untdelemn capul meu şi paharul tău este adăpându-mă ca un puternic"* (Biblia 1914: 693).
1936: „6. (...) *uns-ai cu untdelemn capul meu şi paharul Tău este adăpându-mă ca un puternic"* (Biblia 1992: 574).
2001: „*5. (...) uns-ai cu untdelemn capul meu,/ iar paharul Tău mă'mbată de parc'ar fi prea tare"* (Bartolomeu 2001: 641).

Explicaţia unei asemenea preferinţe constă tocmai în sensul metaforic al cuvântului, considerat ca adecvat pentru a releva conţinutul teologic al versului, în acest caz Valeriu Anania restaurând traducerea originară, din 1698: „Celor îmbunătăţiţi duhovniceşte, lectura Sfintelor Scripturi le este vin din potirul dumnezeiesc, care le înveseleşte inimile şi-i scoate din ei înşişi (îi îmbată) prin puterea şi adâncimea înţelesurilor (un fel de extaz al cititorului înduhovnicit). Textul Masoretic e mai simplu: «paharul meu se revarsă»" (Bartolomeu 2001: 641-642). Un alt exemplu al utilizării semnificatului poetic îl oferă *Psalmul 64*, 10:

2001: „*Adapă-i brazdele pân' la beţie,/ înmulţeşte-i roadele!;/ vesel va fi în stropii lui de ploaie când totul odrăsleşte"* (Bartolomeu 2001: 685).
1914: „*11. Brazdele lui îmbată-le, înmulţeşte rodurile lui, întru picăturile lui veseli se va răsărind"* (Biblia 1914: 717).
1936: „*11. Adapă brazdele lui, înmulţeşte roadele lui şi se vor bucura de picături de ploaie, răsărind"* (Biblia 1992: 594).

Comparativ cu versiunile anterioare, se observă la Valeriu Anania un plus concludent de fericită poetizare a versetului, nu doar prin reunirea metaforică în primul vers a verbului „a adăpa" şi a substantivului „beţie", ci şi prin introducerea inedită a atât de sugestivului „odrăsleşte" la final, infinit mai poetic decât prozaicul „răsărind". Astfel, la Valeriu Anania, devine evident că psalmul sugerează nu doar o resurecţie vegetală, ci una ontică, ce include anticiparea resuscitării fiinţării, inclusiv şi îndeosebi a omului nepărăsit de Dumnezeu, a psalmistului ce surprinde umanitatea aflată în impas. Precizăm, fără comentarii suplimentare, subtitlul psalmului în discuţie şi nota de subsol aferentă: *Pentru sfârşit: un psalm-cântare al lui David, odă cântată de Ieremia şi Iezechiel şi de poporul robit, când erau ei gata de plecare*. „În anul 587 Evreii au fost duşi în captivitatea babilonică, dar profetul Ieremia a prezis că după 70 de ani se vor întoarce. Printre profeţii captivi se afla şi Iezechiel. După întoarcerea captivilor s'a făcut şi restaurarea templului din Ierusalim" (Bartolomeu 2001: 684). De la răsărirea semînţelor din brazde la odrăslirea poporului în jurul templului restaurat e o diferenţă de expresie pe care doar un teolog-artist ar fi intuit şi reuşit să o sugereze.

Alteori traducătorul nu modifică semnificativ expresia ediţiilor anterioare, dar consideră necesar a interveni prin note explicative ale imaginilor pe care aceste pasaje le sugerează: „*Adânc pe adânc se cheamă în vuietul cascadelor Tale;/ toate talazele şi valurile Tale au trecut peste mine"* (41, 7, Bartolomeu 2001: 663). „Grandioasă, superbă imagine-simbol a tuturor relelor ce s'au abătut asupra psalmistului. Încercările la care Dumnezeu îl supune pe om îl ajută pe acesta să-şi cunoască propriile profunzimi. Mai mult, aşa cum într'o cascadă apa de deasupra pragului se prăvăleşte

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

în străfundul celei de jos, sfredelind-o şi răscolind-o, tot astfel, prin suferinţă, adâncurile lui Dumnezeu se năpustesc în acelea ale omului, ajutându-l să I le cunoască şi să şi le cunoască" (Bartolomeu 2001: 663). Se aude distinct mai degrabă euforia *poetului*, uimit cum un conţinut teologic poate dobândi o atât de frumoasă expresie artistică, încântat că psalmistul a dovedit o inspiraţie poetică inegalabilă în a exprima relaţia dintre om şi divinitate.

Uneori, însă, din dorinţa unei fidele adecvări la sensul teologic, traducătorul nu doar că prevalează asupra artistului, dar chiar atentează la calitatea poetică a psalmului: „*Ce-mi va face mie insul materialnic?*" (55, 4, Bartolomeu 2001: 677). Construcţia, sensibil forţată, nu se regăseşte în ediţiile anterioare: 1914: „... *ce-mi va face mie trupul?*" (Biblia 1914: 713); 1936: „*Ce-mi va face mie omul?*" (Biblia 1992: 590). În lumina notei de subsol, ne rezervăm opinia conform căreia varianta lui Bartolomeu Valeriu Anania, este, în acest caz, uşor neavenită, preferabilă fiind cea din ultima ediţie a *Septuagintei*, „trupul": „Literal: «Ce-mi va face mie carnea?». La fel în Versiunea Ebraică. Ideea e constituită pe opoziţia spirit-materie: omul care se încrede în puterea (eminamente spirituală) a lui Dumnezeu nu are a se teme de cei ce se încred în materialitatea puterii (arme, armate, cetăţi, bani etc.)" (Bartolomeu 2001: 677). Dacă excesul de metaforizare ar fi constituit un reproş uşor de anticipat (deşi complet caduc în fapt) în cazul unui poet traducător, se constată însă, incidental, reversul, excesul de explicitare filologică şi teologică, poate tocmai ca o subliminală cenzură a firii artistice. În alte cazuri însă Valeriu Anania înlătură literalitatea, preferând o expresie sinonimică, din pură pudibonderie: „*ca nişte gunoaie i-au devenit pământului*" (82, 10) substituie figurat literalul propriu: „Expresia originală e mai tare: «ca o balegă»" (Bartolomeu 2001: 710). O interdicţie de limbaj ce nu poate fi explicată decât printr-o cenzură a intelectului ce exprimă o civilitate onorabilă, de bun simţ, dar uşor exagerată, faţă de textul sfânt, care însă respectă tradiţia tălmăcirii: 1914: „*făcutu-s'au ca gunoiul pământului*" (Biblia 1914: 731), 1936: „*făcutu-s-au ca gunoiul pe pământ*" (Biblia 1992: 605). Traducătorul are meritul, în acest context, de a indica şi originarul faţă de care tradiţia s-a delimitat.

Însă relaţia dintre Valeriu Anania, restaurator al textului sfânt, şi limba în care se exprimă, este, păstrând paralelismul, aceea dintre revizuirea filologică şi o autentică restaurare lingvistică. Deşi teologul a respins permanent asumarea calităţii de lingvist (cea de filolog fiind intrinsecă diortosirii), faptic nu putem decât să constatăm triumful unei preocupări (e drept, anterior, doar artistice) de o viaţă în a afla „cuvântul potrivit". Menţionăm, în acest sens, dintr-o multitudine de exemple posibile, utilizarea lui „a via", de o expresivitate nu doar arhaică, ci mai ales adecvată contextului: „*Întorcându-te Tu, Dumnezeule, pe noi ne vei via*" (84, 6, Bartolomeu 2001: 712); „«a via»: vechi şi frumos cuvânt românesc, aproape ieşit din folosinţă (nu însă şi din dicţionare)" (p. 712). Ca o dovadă, ediţiile anterioare exemplifică „evoluţia regresivă" (pentru a nu spune „involuţia") utilizării termenului: 1914: „*Dumnezeule! Tu întorcându-te ne vei viea pre noi*" (Biblia 1914: 732), iar 1936 tradusese prin perifrază: „*Dumnezeule, Tu întorcându-Te, ne vei dărui viaţă*" (Biblia 1992: 606). Valeriu Anania reiterează expresia restauratoare: „*viază-mă şi-Ţi voi păzi cuvintele"* (118, 17,

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

Bartolomeu 2001: 754), prilej cu care indică şi perifraza sinonimică: „«a via» – a ţine (a menţine) în viaţă" (Bartolomeu 2001: 754), versiunile anterioare păstrând, desigur, logica expusă: 1914: „*vieazǎ-mă*" (Biblia 1914: 754), 1936: „*voi trăi*" (Biblia 1992: 623). Poate cel mai explicit exemplu al modalităţii complexe de raportare a traducătorului la materialul lingvistic folosit îl oferă *Psalmul 104* unde, în decursul a doar câteva versete, întâlnim trei opţiuni lingvistice distincte ca principiu, fiecare însă adecvată, prin autenticitate, circumstanţei textuale. Vom indica versiunile succesive ale traducerii, pentru o relevanţă superioară a valenţelor ultimei revizuiri/restaurări:

1914: „*16. Şi au chemat foamete pre pământ; toată întărirea pâinei o au sfărâmat./ 17. Trimis-au înaintea lor om, rob s'a vândut Iosif./ 18. Smeritu-au în obezi picioarele lui; prin fier a trecut sufletul lui, până ce a venit cuvântul lui./ 19. Cuvântul Domnului l-au aprins pre el...*" (Biblia 1914: 745).

1936: „*16. Şi a chemat foamete pe pământ şi a sfărâmat paiul de grâu./ 17. Trimis-a înaintea lor om: rob a fost rânduit Iosif./ 18. Smeritu-l-au, punând în obezi picioarele lui; prin fier a trecut sufletul lui, până ce a venit cuvântul Lui./ 19. Cuvântul Domnului l-a aprins pe el...*" (Biblia 1992: 615).

2001: „*16. Şi a chemat foamete pe pământ,/ paiul pâinii l-a fărâmat;/ 17. înaintea lor a trimis un om:/ Iosif a fost vândut ca sclav.// 18. Picioarele i le-au umilit în obezi,/ viaţa lui a trecut prin cătuşe/ 19. până ce cuvântul său a răzbătut afară./ Rostirea Domnului l-a trecut prin lamură...*" (Bartolomeu 2001: 736).

Dincolo de îndreptarea unei grave ambiguităţi, ce s-a transformat în eroare crasă în cazul ediţiei 1936 (cuvântul nu este al Domnului, ci al obiditului Iosif), Valeriu Anania introduce trei sintagme inedite în propria traducere: 1. „«paiul pâinii»= paiul spicului, paiele pe care se sprijină holda; şi limba română foloseşte până astăzi «a culegea pâinea» pentru «a secera grâul»"; 2. „prin cătuşe" în loc de „literal: «prin fier» sau «în fier»"; 3. „«l-a trecut prin lamură»=l-a trecut prin proba de foc, l-a purificat prin încercări extreme (asemenea aurului lămurit în foc)" (Bartolomeu 2001: 736). Aşadar, este vorba de o opţiune lingvistică aparţinând limbajului popular, una neologică, actualizatoare a limbii, iar cea de a treia, inedită stilistic, metaforică. Versetele exprimă, accidental sau nu, tripartiţia personalităţii traducătorului: teologul şi filologul erudit, tradiţionalist al „limbii vechilor cazanii"; spiritul înnoitor, al prezentului, al contemporaneităţii, în concordanţă cu evoluţia culturii, civilizaţiei şi a istoriei limbii; harul artistic, substrat fecund, creator, al poetului rostit vreme de şase decenii în stihuri personale. Remarcabilă este aflarea circumstanţei adecvate în care să se manifeste plenar fiecare dintre calităţile funciare sinelui, într-o modalitate ce glisează inefabil, nelămurit, între cenzura conştientă, raţională, şi impulsul intuitiv, subliminal, infraraţional.

În acest context considerăm oportun a releva opiniile exprimate de Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, ce sugerează faptul că diortosirea, inedită prin noncomformism şi originalitate, a lui Bartolomeu Valeriu Anania, presupune intrinsec ideea că traducerea poetică este o creaţie în limba în care textul este actualizat, în cazul de faţă, o creaţie în limba română: „... ca să redai ce ai înţeles din original în propria ta

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

limbă, cu frumuseţe şi demnitate, nu e destul să cunoşti limba originalului şi nici chiar să sesizezi întreaga încărcătură de sens a figurilor de stil, ci trebuie să fii creator şi, depăşind orice ispită a unei redări literaliste, *să creezi* un text care să ofere cititorului traducerii cât mai mult cu putinţă din valenţele şi frumuseţile originalului. (...) Dar este şi mai greu – cu mult mai greu – în cazul textelor poetice. Merită să amintim, în acest context, ce spunea Martin Luther, realizatorul versiunii fondatoare a Bibliei în limba germană, despre traducerea poeziei biblice: «Cine vrea să vorbească în germană, nu trebuie să folosească stilul ebraic. Ci, mai degrabă, trebuie să aibă grijă ca – odată ce l-a înţeles pe autorul evreu – să se concentreze asupra sensului textului, întrebându-se: 'Ce spun (cum se exprimă) germanii într-o astfel de situaţie?'. Odată ce are cuvintele germane care vor servi scopului său, să lase deoparte cuvintele ebraice şi să exprime în chip liber înţelesul în cea mai bună germană pe care o cunoaşte»" (Mihoc 2001: 106). Bartolomeu Valeriu Anania a aderat la acest deziderat în mod temperat, atât cât a fost necesar pentru a afla numitorul comun între intenţionalitatea originară a textului, prezervarea sau restaurarea acesteia, şi stadiul actual al limbii române, literare sau academice, după fiecare context în parte, într-o atentă cumpănire a opţiunilor disponibile, creând, finalmente, opera majoră a îndelungatei sale exprimări în cuvinte.

Ecclesiastul oferă noi exemple asupra modalităţii în care traducătorul optează pentru utilizarea limbii în funcţie de circumstanţele textuale. Expresie extremă a imaginii deşertăciunii este şi aceea a „leneşului care ajunge să-şi consume propria substanţă", redată prin versurile „*Nebunul îşi ţine mâinile în sân/ şi-şi mănâncă propria sa carne*" (4, 5, Bartolomeu 2001: 855), exprimare frustă, dar deosebit de sugestivă, capabilă să provoace reacţii extreme din partea receptorului. Nu este o creaţie a lui Valeriu Anania, ci doar o reformulare literară după ediţia anterioară a *Septuagintei*, „*Cel fără de minte îşi ţine mâinile în sân, şi'şi mănâncă cărnurile sale*" (Biblia 1914: 809), „revizuită" în ediţia 1936, „*Nebunul stă cu mâinile în sân şi îşi mănâncă singur timpul...*" (Biblia 1992: 667), dar „restaurată" în 2001. Adeseori Valeriu Anania află drumul median între exprimarea „colocvială", limba vie, vorbită, actuală şi metaforizare – „vlăguieşte" din 7, 7: „*Căci asuprirea îl face pe cel înţelept nebun/ şi-i vlăguieşte inima"* (Bartolomeu 2001: 858-859), comparat cu 1914: „*8. Năpasta împresură pe cel înţelept, şi strică inima celui bun de neam"* (Biblia 1914: 811) şi 1936: „*Căci asuprirea poate să facă nebun pe un înţelept, şi mita strică inima"* (Biblia 1992: 668). Alteori metaforizarea este sever cenzurată, dar totuşi vag sugerată, ca în 10, 3: *„... când un nebun merge pe drum,/ inima lui duce lipsă*" (Bartolomeu 2001: 864), cu sensul indicat în subsolul paginii, „spiritul său devine slăbănog", sens pe care antecesorii îl exprimaseră extrem de propriu prin *„... când umblă nebunul pre cale, inima lui fără de minte este*" (Biblia 1914: 814); 1936: *„... celui nebun când merge pe drum îi lipseşte dreapta pricepere*" (Biblia 1992: 671). După cum, în alte cazuri, limbajul traducerii lui Valeriu Anania este mai accentuat colocvial, ca în cazul cuvântului „dedesubturi" (7, 29, Bartolomeu 2001: 860), pentru literalul „multe raţiuni", mai literar tradus în versiunile precedente: 1914: „cugetări" (Biblia 1914: 812), 1936: „vicleşuguri" (Biblia 1992: 669). Opţiunea

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

este argumentată prin explicaţia conform căreia: „«Dedesubturi» angajează ideea de sacrificii, complicaţii, subtilităţi, chichiţe, unelte de a despica firu'n patru atunci când adevărul e evident în simplitatea lui" (Bartolomeu 2001: 860), ceea ce poate fi corect semantic, dar oarecum neavenit poetic. Uneori consecinţele luptei dintre acurateţea ştiinţifică şi rafinamentul estetic determină restaurarea adecvată a sensului, neîndreptăţind „poetica". Ceea ce nu este cazul finalului *Ecclesiastului*, unde spiritul artistic prevalează, oportun, asupra celui ştiinţific, în a crea formulări poetice originale, deosebit de sugestive pentru sensul avut în vedere. Vom cita în paralel 12, 10-11, pentru a contata o diferenţă sensibilă de registru al tălmăcirii:

1914: „*10. A cercat Eclisiastul ca să afle cuvintele voiei, şi să scrie drept cuvintele adevărului./ 11. Cuvintele înţelepţilor, ca strămurile şi ca cuiele înfocate care din tocmele s'a dat dela un păstor"* (Biblia 1914: 816).

1936: „*10. Ecclesiastul s-a străduit să găsească sfaturi folositoare şi îndrumări adevărate şi să le scrie întocmai./ 11. Cuvintele celor înţelepţi sunt ca boldurile de îmboldit dobitoacele şi ca cuie înfipte şi ascuţite şi sunt date de un Păstor"* (Biblia 1992: 672).

2001: „*10. Mult s'a străduit Ecclesiastul/ să descopere cuvintele dorului,/ scrisul săgetător, cuvintele adevărului./ 11. Cuvintele înţelepţilor sunt ca ţepuşele,/ şi ca nişte cuie bine bătute,/ dăruite din îmbelşugarea unui singur Păstor"* (Bartolomeu 2001: 866-867).

Versurile, în traducerea lui Valeriu Anania, se recomandă de la sine ca superioare estetic precedentelor, dar, pentru o înţelegere exhaustivă a proprietăţii remarcabile a formulărilor ultime, glasul auctorial este de neeludat. Notele de subsol nu doar că motivează fiecare sintagmă în parte, dar oferă şi notabile relevări ale unor sensuri pe care formulările precedente erau departe de a le fi intuit sau cel puţin nu fuseseră capabile să le surprindă. Expresia „cuvintele dorului"este preferată „cuvintelor voiei" şi „sfaturilor folositoare", din raţiuni evident estetice, incidental fiind inclus însă şi ecoul biografic ce i-a configurat propria sensibilitate poetică: „Literal: «cuvintele dorinţei», «cuvintele voii»; cuvinte după vrere şi dorinţă (Arghezi ar fi tradus: «cuvinte potrivite»). Căutarea şi găsirea unui cuvânt, în strădania poetică, este nu numai o problemă tehnică, ci şi una afectivă" (Bartolomeu 2001: 866). În lumina întregului conţinut intim al *Ecclesiastului*, putem considera că vocea auctorială a exprimat, mai degrabă decât voia şi sfaturile, dorul său intim pentru o lume mai bună. „Scrisul săgetător" nu substituie gratuit, printr-o orgolioasă licenţă poetică, „scrierea dreaptă" sau „scrierea întocmai", ci metaforizează literalitatea: „«scrisul în linie dreaptă»; corect, dar care trebuie să aibă şi o ţintă şi să o atingă" (Bartolomeu 2001: 867). Doar în lumina tălmăcirii lui Anania receptorul versului se va simţi direct, percutant vizat de scrisul ecclesiastului. „Ţepuşele" sunt indubitabil şi necontroversabil o versiune actuală faţă de „strămurile" sau „boldurile de îmboldit dobitoacele" şi, în plus, fără a pierde literalitatea originară, câştigă, din nou, figuratul, metaforicul, alegoricul: „«cuvântul-ţepuşă», cel menit să trezească nesimţirea limbajului de rutină" (Bartolomeu 2001: 867). Traducătorul se va fi referit, tacit, intrinsec sau involuntar, atât la scrisul resuscitant al ecclesiastului, cât şi la propria tălmăcire.

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

Introducere la Cântarea Cântărilor relevă în cel mai înalt grad spiritul polifonic al restauratorului. Valeriu Anania dă dovadă aici de o receptivitate culturală binevenită, deopotrivă prin referirile la interpretările creştinismului occidental, îndeosebi prin citarea, amplă, a Sfântului Grigorie de Nyssa şi a Sfântului Ioan al Crucii, cât şi, mai ales, prin constantele trimiteri la traducerile „laice", în limba română, ale textului scripturistic, dar şi la poezia lui Vasile Voiculescu. Aici scriitorul Valeriu Anania se poate exprima plenar, întrucât materialul revizuirii este mai aproape decât oriunde altundeva în *Sfânta Scriptură* de expresia „lumească", de ingenua poezie a omenescului surprins într-una dintre datele sale caracteristice: dragostea, aparent fără nicio legătură cu subtilităţile dogmatice teologice. „Prezenţă singulară şi stranie în canonul Sfintei Scripturi, Cântarea Cântărilor e ca şi cum Venus din Milo s'ar fi rătăcit cândva, statuară, printre mozaicurile Aghiei Sofia: un splendid poem de dragoste omenească, în care nu există nici măcar o adiere de Dumnezeu, de transcendenţă, de revelaţie, de sacralitate, de iubire transfigurată, inefabilă; dimpotrivă, totul musteşte de graţie carnală şi senzualitate transparentă, într'un univers al erosului candid, în care trupul omenesc, înveşmântat mai mult în miresme decât în haine, aproape că nu mai are ascunzişuri" (Bartolomeu 2001: 868). Desigur, prefaţatorul textului va puncta toate interpretările alegorice care i-au fost acordate textului nonconformist, amintind însă şi viziunile „profane" asupra acestuia: de la Teodor de Mopsuestia la Ernest Renan, între care „... Petru Creţia (care ne-a lăsat una dintre cele mai frumoase versiuni), în timp ce Ioan Alexandru, el însuşi un tălmăcitor inspirat, consemnează alegorismul iudaic şi creştin al operei" (Bartolomeu 2001: 869). Receptările mistice aparţin lui Paul Claudel şi Sfântului Grigorie de Nyssa, opiniile celui din urmă prilejuind o inedită trimitere în paranteză: „În ultimă instanţă, poemul cântă unirea sufletului cu Dumnezeu prin iubire, o iubire care, pe de-o parte, duce la cunoaştere (o idee ce va fi reluată, în secolul nostru, de Nae Ionescu)..." (Bartolomeu 2001: 869). Inedit este şi paralelismul plin de acurateţe pe care Valeriu Anania îl realizează între *Cântarea Cântărilor* şi poezia Sfântului Ioan al Crucii, prin care nu ezită să observe deopotrivă conceperea neconvenţională a divinităţii ca „amant", cât şi cvasipastişarea versurilor biblice de către misticul poet medieval.

Paralelismul dintre *Cântarea Cântărilor* şi poezia lui V. Voiculescu va conduce însă spre efecte perfect contrare, *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducerea imaginară de...* fiind considerate o continuare (şi chiar o împlinire!) a versurilor biblice: „Ca şi în opera biblică, Dumnezeu îi este poetului-isihast un prieten care aspiră să-i devină iubit, amant şi mire duhovnicesc, izvor şi receptacol al comuniunii. El caută inima poetului, îi iese în întâmpinare, suferă, disperă, o imploră, îi e dor; prin logodirea ei, el îşi caută propria împlinire, căci Creatorul nu e întreg decât împreună cu creaţia Lui. Logos prin excelenţă, El e cuvântător, partener de dialog. El îi vorbeşte poetului în limba acestuia, adică în acelaşi gen literar, el însuşi fiind un geniu al poeziei, adică al unui mod de existenţă comunitar" (Bartolomeu 2001: 870). Consideraţiunile, relativ şocante, ale traducătorului, îşi află însă argumentare prin relevarea stării de *agape* (iubire spirituală) instituită între poet

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

şi divinitate, stare ce transcende *erosul* superficial şi prozaic; dar şi prin aceea că, în comparaţie cu opera poetică a lui Solomon şi a „marelui trăitor" Ioan al Crucii, Iubitul divin al lui Voiculescu este receptat ca aparţinând, totuşi, sferelor înalte, nu orizontalităţii. Cu toate acestea: „Şi poate că, după secole de căutări şi şovăieli, o lectură adecvată a Cântării Cântărilor devine accesibilă prin opera de maturitate şi elevaţie duhovnicească a lui V. Voiculescu" (Bartolomeu 2001: 871). Deşi introduce dubitativul, vocea auctorială optase destul de transparent pentru viziunea expusă. De altfel, Vasile Voiculescu este amintit şi într-o notă infrapaginală, determinată de 3, 4, în care iubita mărturiseşte că l-a „răpit" pe alesul inimii ei: „V. Voiculescu va exclama, la rândul său, în încleştarea unei experienţe mistice: «O-ho, Te-am prins, Doamne, nu mai scapi,/ Te ţin prizonier...» (*Prizonierul*)" (Bartolomeu 2001: 876)

Accentuarea, în finalul prefaţării, a dimensiunii pur „lumeşti" a poemului biblic, posibilă şi în afara unei hermeneutici a alegoricului şi a misticului („... Cântarea Cântărilor rămâne un imn al iubirii desăvârşite dintre bărbat şi femeie, al cărei corolar este împlinirea, nunta", Bartolomeu 2001: 871), trimite deopotrivă înspre antecedentul poetic al dramaturgului Valeriu Anania, în poemul dramatic *Mioriţa* (1966), cât şi înspre suprema libertate de viziune pe care restauratorul şi-o acordă în traducerea creativă a versurilor *Sfintei Scripturi*.

Chiar primul capitol ne oferă o amplă şi relevantă paletă a naturii complexe a tălmăcirii lui Valeriu Anania. Pe de o parte, traducătorul se străduieşte să fie fidel primei ediţii, cea din 1688, a traducerii în limba română a Bibliei, după cum o probează chiar primul vers: *„Sărute-mă cu sărutarea gurii sale!*" (Bartolomeu 2001: 872), variantă menţinută până la ediţia din 1914: „*Sărute-mă cu sărutarea gurei sale*" (Biblia 1914: 817), modificat în 1936, pentru a accentua nuanţa imperativă, de altfel menţionată în subsolul paginii şi de către Valeriu Anania (altfel, verbul putea fi receptat ambiguu, ca pur conjunctiv: „*Sărută-mă cu sărutările gurii tale*" (Biblia 1992: 673)[3]. Ioan Alexandru, bunăoară, modificase radical sintaxa versului, preferând indicativul enunţiativ pentru a transforma dorinţa în certitudine: „*El mă sărută din sărutările gurii sale*" (Alexandru 1977: 31). Prin urmare, în acest caz, conservatorism dovedit de tălmăcitor, sau, altfel exprimat, respect faţă de tradiţie. Un alt vers, „*Mă duse regele'n cămara lui*" (1, 3, Bartolomeu 2001: 872), necontroversabil sintactic, determină însă trimiteri către... folclorul românesc şi literatura cultă, pentru explicitarea sensului metaforic: „prefigurare, prin vis şi dorinţă, a spaţiului nupţial. Mirele e asimilat unui rege (şi nu numai prin coroana lui Solomon). În acest sens, a se vedea cununile din Taina Nunţii (dar şi simbolistica din folclorul românesc, aşa cum o găsim, de pildă, în *Călin* de Eminescu şi *Nunta Zamfirei* de Coşbuc)" (Bartolomeu 2001: 872). Pe de altă parte, Valeriu Anania nu ezită să îşi exprime abundent spiritul poetic, reconfigurând profund structura versetului 3:

[3] Vezi şi MS. 4389: *Să mă sărute din sărutarea gurii sale*. (Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389* [c. 1665-1672].)

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

1914: „*La mirosul mirurilor tale vom alerga. Băgatu-m'a împăratul în cămara sa, bucura-ne-vom, şi ne vom veseli de tine, iubi-vom ţâţele tale mai mult decât vinul, dreptatea te-a iubit pe tine"* (Biblia 1914: 817).

1936: „*Răpește-mă, ia-mă cu tine! Hai să fugim! – Regele m-a dus în cămările sale: ne vom veseli și ne vom bucura de tine. Îți vom preamări dragostea mai mult decât vinul. Cine te iubește, după dreptate te iubește!*" (Biblia 1992: 673).

1977: „*4. Trage-mă după tine, să ne grăbim!/ Regele m-a introdus în cămara sa/ Vom sărbători şi ne vom bucura în tine/ Vom lăuda iubirea ta mai mult decât vinul./ Pe drept eşti iubit"* (Alexandru 1977: 31).

2001: „*Ţinându-ne de paşii tăi/ vom alerga s'avem în răsuflare/ mireasma mirurilor tale./ Mă duse regele'n cămara lui;/ ne-om bucura, ne'om veseli de tine;/ mai aprig decât vinul îţi vom iubi alintul;/ pe drept o fac cei ce te iubesc"* (Bartolomeu 2001: 872).

Libertatea traducerii se remarcă îndeosebi în primele trei versuri, poeticitatea fiind extrem de timid redată în toate cele trei versiuni anterioare, cele ce au urmat *Septuagintei* din 1914 pierzând până şi efectul fonetico-stilistic atât de liric al sintagmei „mirosul mirurilor", pe care Valeriu Anania îl recuperează prin şi mai rafinatul „mireasma mirurilor", în plus introducând, printr-o fericită intuiţie, „Ţinându-ne de paşii tăi", ce sugerează o urmare voluntară *întru* şi nu doar *înspre* direcţia indicată de iubit (semnificaţie intimă dacă luăm în considerare dimensiunea mistică şi alegorică a textului). Cert este că se propune un indubitabil plus valoric al expresiei poetice, faţă de prozaicele „vom alerga", „răpește-mă, ia-mă cu tine, hai să fugim", sau greu acceptatul „trage-mă". În ceea ce priveşte „iubirea ţâţelor" alesului, Valeriu Anania atrage atenţia că e vorba de o lecţiune eronată a Textului Ebraic, observată nu doar de Paul Claudel, ci şi de traducătorii ulteriori ai versului în limba română, faţă de ale căror versiuni, „preamărirea dragostei", „lăudarea iubirii", Valeriu Anania preferă mai delicatul „iubirii alintului", pentru a trimite, prezumăm, către perspectiva paternalistă, protectoare a divinităţii/bisericii faţă de creatura/supuşii săi. Tentaţia poetizării unui text prin excelenţă liric se poate constata şi prin sinonimizarea unor lexeme prea „fruste" şi derizorii în ediţia anterioară, 1914, consecventă literalităţii, ulterior vag literaturizată, însă prin eliminarea unei comparaţii esenţiale, precum versetul 9:

1914: „*Cât de frumoase sunt fălcile tale, ca ale turturelei, grumazul tău ca mărgelele scumpe"* (Biblia 1914: 817).

1936: „*Frumoşi se văd obrajii tăi, aşezaţi între cercei şi gâtul tău împodobit cu şire de mărgăritare"* (Biblia 1992: 673).

1977: „*10. Frumoşi sunt obrajii tăi între cercei/ Gâtul tău ca mărgelele de coral"* (Alexandru 1977: 32).

2001: „*Ce mândră ţi-i bărbia, precum a turturelei!,/ grumazul tău, şirag de mărgăritare!*" (Bartolomeu 2001: 873).

Valeriu Anania păstrează „grumazul" şi nu preferă „gâtul" întrucât optase, inspirat, pentru permanentizarea comparaţiei cu turtureaua (dintr-o lungă serie comparativă cu porumbiţa în textul biblic). „Şirag de mărgăritare" este ales dintre antecedentele „mărgele scumpe", „şir de mărgăritare" sau „mărgele de coral" foarte

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

probabil pentru familiaritatea sa sugestiv-feerică, loc comun al limbii române, elevat la rangul de titlu de operă cultă în *Înșiră-te mărgărite* a lui Victor Eftimiu, piesă binecunoscută și apreciată de Valeriu Anania. Inspirat se dovedește diortositorul și prin sinonimizarea „fălcilor frumoase" ale iubitei cu „bărbia mândră", prin aceasta neîndepărtându-se nici de literalitate, precum variantele „obrajilor frumoși între cercei". În general, Valeriu Anania se dovedește fidel ultimei versiuni a traducerii *Septuagintei*, pe care o ia ca principal/principial punct de reper al literalității/originarului/autenticului, cizelând doar stângăciile de expresie literară. În această ordine de idei, un alt exemplu de poetizare a expresiei literale îl constituie *Capitolul 4*, versetul 11:

1914: „*Fagur ce pică sunt buzele tale mireasă, miere și lapte este supt limba ta, și mirosul hainelor tale, ca mirosul Livanului"* (Biblia 1914: 819).
1936: „*Ale tale buze miere izvorăsc, iubito, miere curge, lapte curge, de sub limba ta; mirosul îmbrăcămintei tale e mireasmă de Liban"* (Biblia 1972: 674).
1977: „*Miere groasă picură din buzele tale/ Miere și lapte-i sub limba ta,/ Și mirosul veșmintelor tale/ Precum mirosul Libanului"* (Alexandru 1977: 37).
2001: „*Ți-s buzele ca fagure prelins,/ mireasa mea; sub limbă, miere, lapte;/ balsamul ce te'nvăluie din straie/ e ca balsamul din Liban"* (Bartolomeu 2001: 877).

Prima observație se referă la aranjarea, într-o gradație (subiectivă) a efectului poetic, estetic, a sintagmelor referitoare la buzele iubitei: „fagur ce pică" (foarte puțin inspirat), „miere groasă picură" (un minor pas înspre elevarea expresiei), „miere izvorăsc" (într-adevăr sugestiv) și „fagure prelins", infinit mai „incitant" ca sugestie a erotismului pasional, suprapunerea „fagurelui" cu „a linge" și „a (se) prelinge", în contextul evocării dorului iubitului pentru buzele iubitei plasând ipostaza ipotetică a celor doi în cea mai intim-explicită imagine a „grației carnale", a „senzualității (foarte) transparente". Menționăm că „straie" este un cuvânt mai adecvat dimensiunii mistico-alegorice, pe care o prezumă poemul, decât „haine", „îmbrăcăminte" sau mai apropiatul „veșmânt", după cum, în aceeași ordine de idei, mai recomandat pare a fi și exoticul/esotericul „balsam" decât banalul „miros" și chiar decât rafinatul „mireasmă". De altfel, chiar traducătorul notează, infrapaginal, la un moment dat, că „În contextul semnificațiilor duhovnicești este preferabilă metonimia" (Bartolomeu 2001: 879). Cazul particular era al folosirii cuvântului „rază" ce îl substituie pe textualul „deschizătură" în „*Iubitul meu prin rază și-a'ntins mâna/ și totu'n mine se mișca spre el"* (5, 4, Bartolomeu 2001: 879). Desigur „rază" nu eludează deloc sensul pur erotic al exprimării iubitei, ba chiar îl augmentează misterial, dar, spre diferență de „deschizătură", propulsează întreaga construcție înspre sensul alegoric al creștinismului anticipat. De menționat că variantele anterioare nu intuiseră nuanța și oportunitatea tălmăcirii similare, păstrând sensul în datele superficiale ale jocului erotic: 1914: „*Frățiorul meu întins-a mâna sa prin fereastră și cele dinlăuntru ale mele s'au mișcat spre el"* (Biblia 1914: 819); 1936: „*Iubitul mâna pe fereastră a întins și inima mi-a tresărit"* (Biblia 1992: 675); 1977: „*Iubitul meu a strecurat mâna sa prin deschizătură/ Și m-am cutremurat lăuntric pentru el"* (Alexandru 1977: 38). În mod constant Valeriu Anania reușește să nu piardă din vedere multiplele modalități

BDD-A19623 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

de receptare ale hermeneuticii poemului, aflând, în funcţie de context, expresia optimă.

Capitolul 4 este, de altfel, foarte elocvent întru exemplificarea poetizării pe care s-a străduit a o împlini traducerea lui Valeriu Anania asupra textului. Bunăoară părul iubitei este „*... ca un ciopor de capre/ mijind, şerpuitor, spre Galaad*" (4, 1, Bartolomeu 2001: 876), sintagma ultimă fiind mult mai sugestivă, prin evocarea farmecului pletelor dansânde, decât anterioarele traduceri: 1914: „*... ca turmele caprelor ce urcă spre Galaad"* (Biblia 1914: 819); 1936: „*... turmă de capre pare, ce din munți, spre Galaad coboară"* (Biblia 1992: 675); o intuiţie similară o avusese simţul artistic al lui Ioan Alexandru, 1977: „*... precum o turmă de capre/ Care unduiesc pe muntele Galaad"* (Alexandru 1977: 36). În aceeaşi ordine de idei se încadrează şi deplasarea la o distanţă considerabilă a adjectivului faţă de substantiv în „*iar sânii tăi, doi pui de căprioară/ ce pasc răcoare, gemeni, printre crini"* (4, 5, Bartolomeu 2001: 877), comparativ cu: 1914: „*Amândouă ţâţele tale, ca doi pui gemeni de căprioară cari pasc în crini*" (Biblia 1914: 819); 1936: „*Cei doi sâni ai tăi par doi pui de căprioară, doi iezi care pasc printre crini"* (Biblia 1992: 674); 1977: „*Amândoi sânii tăi precum doi iezi/ Gazele gemene/ Ce pasc printre crini"* (Alexandru 1977: 36). Efectele stilistice sunt incontestabil superioare în varianta lui Valeriu Anania, cea care reuşeşte, între toate, a reda caracterul eminamente liric al textului. Dar spiritul restaurator al lui Bartolomeu Valeriu Anania se exercită multivalent, de la atenţia acordată „actualizării" exprimării, ca în cazul „*Gropiţele, căuşuri aromate/ ce odrăslesc miresme*" (5, 13, Bartolomeu 2001: 879), faţă de 1914, „*Obrajii lui ca năstrăpile cele de miros*" (Biblia 1914: 820), variante poetizate fiind şi 1936: „*Trandafir mirositor sunt obrajii lui, strat de ierburi aromate"* (Biblia 1992: 675) sau Ioan Alexandru: „*Obrajii lui asemeni unei grădini de balsam/ Turnuri de miresme*" (Alexandru 1977: 39). De altfel, „a odrăsli" pare a fi un termen preferat constant de poetul Valeriu Anania în contextul traducerii textului sfânt, asociat, uneori, cu alte construcţii specifice întregii opere şi esteticii sale: „*să văd şuvoiul apei la obârşii/ şi via să o văd de-a odrăsli*" (5, 11, Bartolomeu 2001: 881), comparat cu 1914: „*să văz izvorul pârâului, să văz de a dat viea*" (Biblia 1914: 820), 1936: „*să văd verdeaţa văii, dacă a dat vița de vie*" (Biblia 1992: 676) sau Ioan Alexandru, 1977: „*Pentru a vedea valea înmugurită/ Pentru a vedea via dacă a erupt*" (Alexandru 1977: 40). „Obârşiile" par a fi un ecou, mereu reiterat în opera lui Valeriu Anania, dacă ne referim fie la genezele poetice, fie la obsesiile naratorului protagonist al prozelor sale sau la originile miturilor din dramaturgie. Acestea vor fi „odrăslit" plenar prin suprema sa creaţie, traducerea versurilor biblice în limba sa maternă.

Cartea *Vechiului Testament* asupra căreia Valeriu Anania şi-a putut exercita cel mai prolific talentul artistic pare a fi, însă, *Plângerile lui Ieremia*, de altfel ultima dintre cele şase cuprinse în volumul anticipativ *Poezia Vechiului Testament* (2000). Şi aceasta deoarece specificul „arhitectural", de compoziţie, al textului ebraic, distinct şi unic în comparaţie cu celelalte cărţi poetice, invoca imperativ necesitatea unei restaurări într-o formulă cât mai fidelă originarului. Din *Introducere* deducem şi reperele de construcţie formală în funcţie de care traducătorul poet a conferit un nou aspect

BDD-A19623 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

cărţii în discuţie, fundamental revizuit în comparaţie cu toate ediţiile anterioare ale Bibliei în limba română: „Printre bijuteriile poetice ale Vechiului Testament se numără şi Plângerile lui Ieremia... (...)./ Cartea este alcătuită din cinci capitole, cărora le corespund cinci poeme, toate aparţinând genului elegiac, în aria mai generală a literaturii funebre. (...)./ Cele cinci elegii sunt scrise în formă fixă, după reguli prozodice dintre cele mai riguroase. Primele patru au fiecare 22 de strofe, adică numărul literelor din alfabetul ebraic; primul cuvânt al fiecărei strofe începe cu litera respectivă. A cincea elegie nu este marcată cu literele alfabetului, dar are, în schimb, tot 22 de strofe. La rândul lor, strofele poemelor 1, 2 şi 3 au fiecare câte şase stihuri, ale poemului 4 câte patru, ale poemului 5 câte două. Incantaţia prozodică era, în mare măsură, rezultatul alternanţei dintre versul mai lung (cu număr impar) şi versul următor, mai scurt (cu număr par), dar şi al alternanţei recitative dintre tonurile tari şi cele slabe. Oricum, toate acestea fac parte din taina vechii poezii ebraice, cu care limbile greacă şi latină – şi cu atât mai puţin cele moderne – nu pot avea nimic în comun. Versiunea de faţă păstrează arhitectura fiecărui poem şi, în limitele posibilului, încearcă echivalenţele prozodice adaptate la virtuţile de astăzi ale limbii române; ca şi în Cartea lui Iov, atunci când o tălmăcire literală nu a fost posibilă, textul a păstrat cuvintele nucleice, pe care le-a prelungit prin cuvinte întăritoare" (Bartolomeu 2001: 1035).

În opinia lui Valeriu Anania, capacitatea autorului antic de a-şi organiza expresia materialului poetic după unele repere formale stricte „... demonstrează, o dată mai mult, că Plângerile sunt opera unui mare poet" (Bartolomeu 2001: 1035). Or, ceea ce favorizează exercitarea spiritului artistic al traducătorului sunt tocmai constrângerile de construcţie ale poemelor originare, „rigorile poeziei cu formă fixă", tipologie faţă de care poetul Valeriu Anania se dovedise, vreme de jumătate de secol, extrem de ataşat, o confinitate intimă arogându-l pe artist într-o legătură osmotică şi cu acest aspect al tradiţiei, al clasicismului, în literatură. Tălmăcitorul-scriitor este atent la „mutaţia valorilor estetice" pe care genul liric şi-a însuşit-o în epoca modernă, în ceea ce priveşte expresia, aspectul exterior al acestuia, mutaţie evocată de altfel, ca un paradox al modernităţii, şi în cazul tălmăcirii unora dintre cărţile poetice biblice. Cu toate acestea, poetului Valeriu Anania îi sunt familiare şi funciare, în genere, aspectele „vetuste" ale artei, înţelese ca infinit mai genuine decât experienţele – şi experimentele – contemporane. Reconstituirea arhitecturii *Plângerilor lui Ieremia* este, pentru poetul Valeriu Anania, o provocare artistică, înţeleasă ca recurs la expresia estetică, prilej oferit de a restaura, o dată în plus, originarul monadic al poeziei antice şi al *Cărţii Sfinte*. Prin restaurarea *Plângerilor lui Ieremia* este de presupus că Bartolomeu Valeriu Anania revine, integrator, într-un *archae* al absolutului spiritual.

Vom releva, pentru început, modalitatea în care poetul Valeriu Anania a restructurat esenţial arhitectura versetelor, prin metamorfozarea acestora în strofe poetice intervenind, uneori semnificativ, inclusiv asupra conţinutului lexematic, prin reformulări, parafraze sau chiar adăugiri creative personale, ce nu au modificat sensul expresiei, ci i-au conferit doar o nouă înfăţişare, artistică. *Capitolul 1*, versetul

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

5, în care Ieremia se referă la decăderea/dezastrul suferit de Ierusalim, cetatea sfântă:

1914: „*Făcutu-s'au cei ce'l necăjesc pre el spre căpetenie, şi vrăjmaşii lui spre cârmuire, că Domnul l-au smerit pre el, pentru mulţimea păgânătăţilor lui, pruncii lui mers-au în robie, înaintea feţei celui ce'i necăjeşte"* (Biblia 1914: 958).

1936: „*Vrăjmaşii ei sunt biruitori, duşmanii ei sunt cu voie bună; căci domnul a umilit-o din pricina multelor ei păcate, iar feciorii ei au plecat în robie înaintea asupritorului"* (Biblia 1992: 789).

2001: „*Acei ce-l apasă sunt încă deasupră-i,*
duşmanii sunt încă la cârmă,
că-n faţa noianului său de păcate
culcatu-l-a Domnul cu fruntea'n ţărână:
pruncuţii tăi fragezi sunt duşi în robie,
din urmă mânaţi de tirani" (Bartolomeu 2001: 1036).

Se constată faptul că Valeriu Anania nu îşi propune – ar fi fost, de altfel, superfluu – să restaureze alternanţa versurilor lungi (cu număr par) cu cele scurte (cu număr impar), şi nici nu îşi construieşte versurile neapărat în funcţie de alternanţa recitativă dintre tonurile tari şi cele slabe. Ceea ce reuşeşte Valeriu Anania este formularea conţinutului şi a semnificaţiei versetului în şase stihuri, cuprinse într-o strofă echilibrată, armonioasă, ceea ce însă îi impune, ca şi compromis, abandonul principial al literalităţii. Abundă, ca artificiu, păstrarea „cuvintelor nucleice", „întărite" însă copios de formulări originale, create după propria intuiţie şi sensibilitate poetică şi, intrinsec, lingvistică. Prozodia, prin ritm şi tonalitate, aminteşte mai degrabă de poezia eroică, epică, desigur adecvată contextului evocării lui Ieremia, aceea a unei cetăţi căzută în dizgraţie şi a unui popor strămutat în masă de către cuceritorul venetic. Practic, în tot cuprinsul lamentaţiei sale elegiace, Ieremia *expune*, preponderent narativ, un episod tragic al seminţiei sale. Relaţionarea evenimentelor la voia divină asigură caracterul teologic-funebru al elegiilor.

Pe aceeaşi logică a versificării cât mai echilibrate, ţintind către expresia astfel impecabilă, putem cita versetele-strofe ale *Capitolului 4*, alcătuite din câte patru stihuri, precum versetele 8-9:

1914: „*Întunecatu-s'au mai mult decât spuza chipul lor, nu s'au cunoscut întru ieşiri, închegatu-s'a pielea lor preste oasele lor, uscatu-s'a, făcutu-s'a ca un lemn./ Mai buni erau răniţii cei de sabie, decât cei răniţi de foamete, mers-au împinşi dela roadele ţarinelor"* (Biblia 1914: 964).

1936: „*Chipul lor a ajuns mai negru decât funinginea, pe uliţe nu-i poţi recunoaşte; pielea lor s'a zbârcit pe oase, s-a uscat ca o aşchie de lemn./ Mai fericiţi au fost cei care au căzut de sabie, decât cei morţi de foame, care se prăpădesc încet, doborâţi de lipsa roadelor de pe câmp"* (Biblia 1992: 793).

2001: „*Acum li-i chipul mai cernit ca fumul,*
că nimeni de pe străzi nu-i recunoaşte;
pe trupuri pielea s'a lipit de oase:
s'a scorojit de parc'ar fi de lemn.
Mai buni erau răniţii de sub spadă
decât acei ce sunt răniţi de foame,
cei ce s'au scurs, prin carne străvezie,

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

de dorul unor fructe de pe câmp" (Bartolomeu 2001: 1042).

Pe final, în ultimele două versuri, observăm şi intervenţia strict în sensul poetizării metaforice. Eforturile pentru restaurarea arhitecturii originare se constată şi în cazul *Capitolului 5*, ale cărui strofe sunt alcătuite din doar câte două versuri. Exemplificăm prin versetul 4, selectat întrucât conţine, din nou, o mostră de creaţie metaforică confină sensului literal, proprie însă lui Valeriu Anania:

1914: „*Apa noastră cu argint o am băut, lemnele noastre cu schimb au venit"* (Biblia 1914: 965).
1936: „*Bem apa noastră cu bani, lemnele noastre le primim cu plată"* (Biblia 1992: 793).
2001: „*Din propria fântână bem apă şi dăm bani*
şi ne plătim pădurea ducând-o, grea, în cârcă" (Bartolomeu 2001: 1043).

Tot în ideea relevării intervenţiei categorice a poetului în tălmăcirea textului, însă nu neapărat prin dezvoltarea unor „cuvinte întăritoare", ci prin certe reformulări poetizate, putem cita interferenţa versetelor 18-19 ale *Capitolului 2*:

1914: „*18. ... nu-ţi da trezie ţie, nici să tacă lumina ochilor tăi.*/ *19. Scoală-te, bucură-te noaptea, la începăturile strejii tale..."* (Biblia 1914: 961).
1936: „*18. ... nu înceta, ochiul tău să nu zăbovească!*/ *19. Scoală-te, jeleşte în timpul nopţii, la început de strajă...*" (Biblia 1992: 791).
2001: „*18.... să nu te dai odihnei, iar lumina*
din ochii tăi să nu-şi sporească vocea!
19. Ridică-te şi bucură-te noaptea,
când i te'mbii vegherii;" (Bartolomeu 2001: 1039).

„A nu tăcea" sau „a nu zăbovi" sunt indubitabil inferioare ca expresivitate comparate cu „a nu spori vocea", după cum „începăturile străjei" sau „începutul de strajă", deşi beneficiind de un anumit farmec propriu, nu se situează la aceeaşi ţinută estetică precum „îmbierea către veghere", „veghere" beneficiind şi de un mai adecvat sens conotativ, ce trimite către o experienţă duhovnicească, specifică posturii în care se afla cetatea decăzută a Ierusalimului. De altfel, adevărata calitate artistică a poetului Valeriu Anania o considerăm a fi nu atât aflarea modalităţii formale de a restaura structura poematică în strofe, reuşită oricum meritorie, dar nu extraordinară. Poetul autentic se exprimă şi se descoperă pe sine tocmai prin abaterile de la literalitatea traducerii, metaforizări, poetizări care nu sunt cerute, întotdeauna, de adecvarea la forma fixă, ci sunt, adeseori, genuine răbufniri ale infraraţionalului, ale sensibilităţii sale de creator de pur *fond* estetic. Vom exemplifica prin versuri care par a nu mai avea nimic în comun cu traducerile anterioare, decât sensul general, faţă de care poetul Valeriu Anania creează stihuri inedite, profund personale. Astfel, *Capitolul 2*, parte a versetului 11:

1914: „*Sfârşit-s'au în lacrimi ochii mei, turburatu-s'a inima mea...*" (Biblia 1914: 960).
1936: „*Ochii mei se sfârşesc de plâns, lăuntrul meu arde ca văpaia...*" (Biblia 1992: 790).
2001: „*De-atâtea lacrimi, ochii mi s'au stins,*/ *iar inima mi-i tremur"* (Bartolomeu 2001: 1039).

Distingem un ecou târziu al vituozităţii poetice absolute a lui Valeriu Anania, prin sonorităţi elegiace care amintesc de lamentaţia Muşatei din *Steaua Zimbrului*

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

(1971), ce conferea o nouă expresie lirică mitului Zburătorului. Similară se relevă a fi experienţa versetului 51 al *Capitolului 3*, aici traducătorul încercând să-şi argumenteze „abaterea" de la canonul literalităţii printr-o referinţă lingvistică infrapaginală: „Grecescul *ἐπιφψλίζο* înseamnă «a culege struguri». Substantivul înrudit, *ἐπιφψλλίς*: struguraşul anume lăsat necules, pe viţă, spre a deveni stafidă. Imaginea: Pe viţa sufletului, ochii sunt nişte struguraşi întârziaţi, secaţi de lacrimi, ca nişte stafide" (Bartolomeu 2001: 1041). Cititorului poemului însă nu îi va rămâne întipărită în memorie sau nu va recepta deloc geneza de natură etimologică a diortosirii, ci inegalabila expresie poetică finală, care surmontează ilimitat şi inefabil traducerile precedente, conferind o indubitabilă emoţie estetică versetului:

1914: „*50. Ochiul meu va tânji asupra sufletului meu pentru toate fetele cetăţei"* (Biblia 1914: 963).
1936: „*Ochiul meu mă doare din pricina fiicelor cetăţii mele"* (Biblia 1992: 792).
2001: „*Pe suflet ochi târzii se stafidiră/ plângând pe toate fiicele cetăţii*" (Bartolomeu 2001: 1041).

Opera lui Valeriu Anania este o remarcabilă îngemănare a erudiţiei filologice cu cea artistică, asumându-ne afirmarea certitudinii că nicio altă tălmăcire nu ar fi aflat împlinirea estetică similară. Uneori opţiunile poetului sunt mai şocante, motivate ca atare prin note infrapaginale, însă constatăm, o dată în plus, afirmarea rezultatului scontat: varianta creată de Valeriu Anania, neîndepărtându-se de sensul general al versetelor originare, dar totuşi profund originală, provoacă receptorului, ca efect, o puternică emoţie estetică, adecvată contextului istoriei poemului. *Capitolul 4*, versetul 3 evocă setea şi foamea extremă experimentată de locuitorii Ierusalimului cucerit de duşmani:

1914: „*Şi balaurii aplecară ţâţele, aplecară puii lor...*" (Biblia 1914: 1042).
1936: „*Chiar şi şacalii îşi dau sânii, ca puii lor să sugă...*" (Biblia 1992: 792).
2001: „*Până şi şerpii-şi dezveliră sânii/ să-şi alăpteze puii!...*" (Bartolomeu 2001: 1042).

Toate formulările sunt terifiante, dar cea a lui Valeriu Anania împinge logica la extrem, înspre absurd, pentru a argumenta şi a augmenta viziunea cvasiapocaliptică a profetului Ieremia asupra decăderii poporului lui Israel: „Aici, teribilă hiperbolă (prefigurând, parcă, suprarealismul) care deschide groaznicul tablou al degradării fizice şi morale la care au fost supuşi toţi locuitorii Ierusalimului pe durata asediului" (Bartolomeu 2001: 1042). Întâlnim, în cuprinsul traducerii extrem de limitatelor, ca întindere, *Plângeri ale lui Ieremia*, binecunoscutul interes al lui Valeriu Anania în a releva pasajele ironice (tragice) (4, 20-21) sau a imaginilor fruste, ireverenţioase şi lipsite de pudibonderie, extrem de conforme contextului istoriei interne a poemului, dar ambiguizate, printr-o inutilă interdicţie de limbaj, în traducerile precedente („*Necurăţia-i udă se'ncleie pe picioare"*, 1, 9, Bartolomeu 2001: 1037). Însă, dincolo de reiterarea performanţelor şi a preocupărilor funciare lui Valeriu Anania pe tot cuprinsul tălmăcirii *Vechiului Testament*, *Plângerile lui Ieremia*, text minuscul, strivit de amplitudinea altora, se impune ca fragment de elevare supremă a harului său poetic, care asigură o cursivitate şi o delectare necontroversabilă a lecturării versetelor-versuri ale acestuia. Poetul Valeriu Anania s-a întrecut, aici, pe sine. Însă poetul Valeriu Anania va fi fost, asemenea

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)

psalmistului David, mereu cenzurat şi împlinit în creativitatea sa artistică de finalitatea duhovnicească a exercitării harului său şi de omniprezenţa transcedentalităţii: „... în măsura în care poezia devine rugăciune, ea rupe tiparele rituale, ceasurile şi vremile rânduite, şi se cheltuieşte într'o perpetuă ardere-de-tot, ca o jertfă suavă şi totodată puternică:

> Gata este inima mea, Dumnezeule,
> gata-mi este inima;
> întru slava mea cânta-voi şi-ţi voi aduce laudă.
> Deşteaptă-te, tu, slava mea,
> treziţi-vă, voi, psaltire şi alăută!;
> în zori mă voi trezi. (107, 1-2)" (Bartolomeu 2001: 619).

Bibliografie

Alexandru 1977: *Cântarea Cântărilor*, Studiu introductiv de Zoe Dumitrescu-Buşulenga, traducere din limba ebraică, note şi comentarii de Ioan Alexandru, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Bartolomeu 2000: Bartolomeu Valeriu Anania, *Poezia Vechiului Testament: Cartea lui Iov, Psaltirea, Proverbele lui Solomon, Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor, Plângerile lui Ieremia*, tipărită cu binecuvântarea şi prefaţa Prea Fericitului Părinte † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune revizuită după Septuaginta, redactată şi comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Colecţia „Biblia comentată".

Bartolomeu 2001: Bartolomeu Valeriu Anania, *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod. Tipărită cu binecuvântarea şi prefaţa Prea Fericitului Părinte † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului sprijinit pe numeroase alte osteneli, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Biblia 1914: *Biblia* adică *Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi şi a Celei Nouă*, tipărită în zilele Majestăţii sale Carol Regele României în al 49 an de slăvită domnie, Ediţia Sfântului Sinod, Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 60.-Strada Principatelor Unite-60.

Biblia 1992: *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Societatea Biblică Interconfesională din România.

Chirilă 2001: Pr. Conf. Dr. Ioan Chirilă, *Arhiepiscopul Bartolomeu, un om cuprins de tâlcuire în dulceaţa şi în lumina Revelaţiei*, în vol. *Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, ediţie îngrijită de: Arhid. Ştefan Iloaie, consilier cultural, Cluj-Napoca, Editura Renaşterea.

Mihoc 2001: Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, *Labor omnis. Sfânta Scriptură în versiunea Bartolomeu Valeriu Anania*, în vol. *Logos Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, ediţie îngrijită de: Arhid. Ştefan Iloaie, consilier cultural, Cluj-Napoca, Editura Renaşterea.

BDD-A19623 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-07 16:08:20 UTC)